

Turun kaupungin esiopetussuunnitelma

Sisällys

Johdanto	4
1.Paikallinen esiopetussuunnitelma	5
1.1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	5
1.2. Ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma	7
2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	8
2.1. Järjestäminen ja velvoitteet Turussa.....	9
2.2. Arvoperusta	9
2.3. Oppimiskäsitys.....	11
2.4. Laaja-alainen osaaminen.....	11
3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	14
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen	15
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	20
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheessa	22
4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	24
4.1. Monipuoliset työtavat	24
4.2. Pedagoginen dokumentointi	24
4.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	25
4.4. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	27
4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	40
5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	42
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	42
5.2. Yhteistyö huoltajien kanssa	45
5.3. Yleinen tuki	45
5.4. Pedagoginen arvio ja tehostettu tuki	46
5.5. Pedagoginen selvitys ja erityinen tuki	47
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	51
5.7. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	54
5.8. Esiopetuksesta kouluun	55
6 Oppilashuolto	56
6.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	57
6.2. Yhteisöllinen oppilashuolto	58
6.3. Yksilökohtainen oppilashuolto.....	60
6.4. Oppilashuoltosuunnitelmat.....	64

Turun kaupungin esiopetussuunnitelma

Raportin tuottaja: Kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuus

Taitto: Turun kaupunki

Kansikuva: Maija Linnala

Julkaistu:2022

Johdanto

Tervetuloa lukemaan Turun kaupungin esiopetussuunnitelmaa! Esiopetusvuosi on tärkeä vuosi lapsen elämässä. Sen tarkoituksena on vahvistaa oppimisen iloa lapsen tarpeet huomioiden, lasta kuunnellen ja osallisuutta edistäen. Vahvistamalla oppimisen iloa, vahvistetaan myös kestäväällä tavalla hyvinvointia ja sitä kautta elinikäisen oppimisen edellytyksiä.

Esiopetuksen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea erilaisin pedagogisin ratkaisuin. Toiminnan pedagogisena lähtökohtana on lapsilähtöisyys, toiminnallisuus ja leikki. Positiivinen pedagogiikka ja henkilöstön PACE-asette (playfulness, acceptance, curiosity, empathy) tukevat jokaisen lapsen kehitystä ja oppimista.

Turun kaupungin esiopetussuunnitelma pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2014 sekä perusopetuslain määräyksiin. Tämä suunnitelma yhdessä perusteiden kanssa ohjaa toimintaa turkulaisessa esiopetuksessa, mikä mahdollistaa sen yhdenvertaisen ja laadukkaan toteutumisen. Valtakunnallisen opetussuunnitelman sisältöjä ei paikallisessa suunnitelmassa ole toistettu kuin välttämättömin osin. Perusopetuslain muutosten vuoksi opetussuunnitelma on päivitetty elokuussa 2022.

Elokuussa 2022 päivitetty paikallinen esiopetussuunnitelma vastaa perusopetuslain muutoksia. Muutoksilla vahvistetaan lapsen etua esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä sekä kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisyä. Uudistus on osa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemisen toimenpideohjelman. Hyvinvoinnin vahvistamiseksi opetussuunnitelmaan on lisätty esiopetuksen järjestyssäännöt.

Myös 1.8.22 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain muutokset on tässä päivityksessä huomioitu täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Päivitys koskee vahvasti lukua 5 Kasvun ja oppimisen tuki.

Oppilashuollon lukua 6 on päivitetty vastaamaan nykyistä oppilashuollon rakennetta Turun kaupungissa.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä-lukuun on lisätty ohjeita suomea toisena kielenä puhuvien lasten suomen kielitaidon kartoittamisesta ja tukemisesta sekä S2 oppimäärän valinnasta kouluun siirtymisen nivelvaiheessa.

Esiopetuksessa käytössä olevat ja suunnitelmassa esitellyt lomakkeet löytyvät Wilmasta, Turun kaupungin dokumentinhallintajärjestelmästä eli DoTkusta ja yksityisille toimijoille Extranetistä.

Lomakkeet on päivitetty vastaamaan tässä opetussuunnitelmassa esiteltyjä toimintatapoja.

1.Paikallinen esiopetussuunnitelma

Tämä asiakirja ohjaa turkulaisten esiopetusta antavien yksiköiden toimintaa eikä erillisiä yksikkötason suunnitelmia tehdä. Yksiköissä laaditaan yksikkökohtainen oppilashuolto-suunnitelma, jokaiselle lapselle esiopetuksen oppimissuunnitelma sekä ryhmäkohtaiset esiopetussuunnitelmat.

Esiopetussuunnitelman hyväksyy Kasvatus- ja opetuslautakunnan suomenkielinen jaosto. Turun esiopetussuunnitelma julkaistaan www.turku.fi/esiopetus -sivustolla.

Ajantasaiset lomakkeet ja opetussuunnitelmassa mainitut muut ohjaavat asiakirjat ja ohjeistukset löytyvät Dotkusta (kunnallinen palveluntuottaja) ja Extranetistä (yksityinen palveluntuottaja).

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta ei toteuteta Turun kunnallisessa esiopetuksessa. Yksityisiltä palveluntuottajilta ostetussa esiopetuksessa erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa opetusta kuvataan kyseisen yksikön ryhmän varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmassa.

1.1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS), joka toimii myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmana täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Leops tulee laatia 31.10. mennessä tai viimeistään kahden kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi aloittaa esiopetuksen. Oppimissuunnitelma on jatkumo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle. Mukana oppimissuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa ovat huoltajat ja varhaiskasvatuksen opettaja sekä lapsi soveltuvin osin. Laadinta perustuu lapsesta tehtyihin havaintoihin sekä lapsen kuulemista koskeviin dokumentteihin. Lapsen näkemystä voidaan selvittää lapsen sähköinen itsearviointimateriaalin avulla. Lapsen itsearviointimateriaali otetaan käyttöön elokuussa 2022 ja siihen on olemassa erillinen ohjeistus.

On tärkeää, että lasta ohjataan ja opetetaan arvioimaan omaa oppimistaan. Keväällä arvioidaan oppimissuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa 30.4. mennessä.

Oppimissuunnitelmassa tarkennetaan lapsen vahvuuksia, tuen tarvetta ja tarpeeseen vastaamista: mitä tuetaan, miten tuetaan ja miksi – tavoitteet ja menetelmät kirjataan konkreettisesti oppimissuunnitelmaan. Jokaisella lapsella on omat vahvuutensa ja oppimistyylineensä – lapsi oppii kaikkien aistiensa avulla. On tärkeää vahvistaa lapsen oppimistyyliä ja

ohjata ja opettaa häntä tunnistamaan ja kehittämään niitä erilaisissa oppimistilanteissa ja oppimisympäristöissä.

Mikäli lapsen kasvua ja oppimista arvioitaessa todetaan hänen tarvitsevan tukea usealla eri kasvun ja oppimisten osa-alueella, laaditaan oppimissuunnitelman perustaksi ja tuen tehostamiseksi pedagoginen arvio. Mahdollinen tehostettuun tukeen siirtyminen mietitään jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti.

Mikäli lapsi tarvitsee erityistä tukea, hänelle laaditaan pedagoginen selvitys ja HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma).

Kasvun ja oppimisen tukea sekä oppimissuunnitelman laadintaa tuen aikana käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Tiedonsiirto

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyy hänen mukanaan varhaiskasvatussuunnitelma, mikäli siinä olevat tiedot ovat esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä ja ajankohtaisia. Välttämättömiksi määritetään sellaiset tiedot, jotka toimijalla on oltava, jotta toiminta uudessa ryhmässä pystytään järjestämään lapsen tarpeiden ja edun mukaisesti. Jos tiedot eivät täytä näitä kriteerejä, tulee huoltajalta pyytää suostumus lapsen tietojen siirtämiseksi (Huoltajien kirjallinen suostumus tietojen luovuttamiseen ja käsittelyyn). Ehdot tietojen siirtymiselle ovat samat kunnalliselle ja yksityiselle palveluntuottajalle.

Tarvittava tieto lapsen oppimiseen liittyen siirtyy kouluun oppimissuunnitelman välityksellä. Näin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään lapsen kasvun ja oppimisen tukena. Kaiken esiopetuksessa olevaa oppilasta koskevan tiedon saa siirtää perusopetukseen, jos huoltajat antavat siihen suostumuksen. Mikäli huoltajat eivät anna suostumustaan tiedon siirtämiseen, on mahdollista tehdä tietojen siirto perusopetuslain 40 § perusteella. Tällöin oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja tämän lain mukaisesta esiopetuksesta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot; joko omasta aloitteestaan tai vastaanottavan koulun pyynnöstä. Oppilaan huoltajan suostumuksella järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja voidaan pyytää myös muilta tahoilta.

Lapsikohtainen oppimissuunnitelma siirtyy kouluun tai uuteen esiopetuspaikkaan kunnallisten palveluntuottajien välillä sähköisessä järjestelmässä. Jos tiedonsiirron toisena osapuolena on yksityinen palveluntuottaja, siirtyy suunnitelma paperisena tai muuten sovitulla tavalla. Tiedon siirrossa noudatetaan samaa aikataulua riippumatta siitä, siirretäänkö tieto

paperisten lomakkeiden vai sähköisen järjestelmän kautta. Leops tulee olla lukittuna sähköisessä järjestelmässä 30.4. mennessä, jotta tiedot näkyvät koululle. Yksityisistä esiopetusyksiköistä siirtyvien lasten paperiset Leops-lomakkeet tulee toimittaa kouluille 30.4. mennessä.

1.2. Ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma

Ryhmän esiopetussuunnitelmaa laadittaessa tunnistetaan kunkin lapsiryhmän vahvuudet ja tarpeet. Ryhmäkohtainen suunnitelma suunnitellaan lasten oppimissuunnitelmien pohjalta. Suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja sitä voidaan muuttaa ryhmässä esiin nousevien tarpeiden mukaisesti.

Ryhmäsuunnitelma laaditaan toimintakauden alussa yhdessä huoltajien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Ryhmäkohtainen vanhempainilta järjestetään toimintakauden alussa. Ryhmäkohtaisen vanhempainillan teemana on esiopetussuunnitelman avaaminen ja käsiteltäviä aiheita ovat mm. oppimiskäsitys, kiusaamisen ehkäisy, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, lääkehoitosuunnitelma, tuen prosessit ja menetelmät yleisellä tasolla, oppilas-huolto, eri yhteistyötahot sekä huoltajien osallisuus esiopetuksessa. Vanhempainillat järjestetään niin, että keskustelu mahdollistuu.

Lisäksi ryhmän esiopetussuunnitelmassa kuvataan, minkälaista toiminnallista yhteistyötä ryhmä tekee varhaiskasvatuksen ja nimetyn yhteistyökoulun kanssa sekä laaja-alaisen osaamisen alueiden tavoitteiden toteuttamista ja oppimisympäristöjen hyödyntämistä.

Toiminnan suunnittelu perustuu kehkeytyvään opetussuunnitelmaan, jossa keskeisenä ovat lasten ideoiden pohjalta syntyneet projektit. Oppimisprosessissa opetuksen sisällöt määräytyvät projektityöskentelyn aikana ja syntyvät vuorovaikutuksessa aikuisten, lasten ja kasvuympäristön kanssa¹. Suunnitelma täydentyy projektien edetessä ja sen sisältöjä voidaan toteuttaa rinnakkaisina niiden kestoja ja intensiteettiä vaihdellen. Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on tuoda opetuksen sisällöt ja toiminta näkyväksi toimintavuoden aikana sekä lapsille että huoltajille.

¹ Lohiranta & Raatikainen 2019, 16; Helavaara Robertson, Kinos, Barbout, Pukk & Rosqvist 2015, 1817

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetusvuosi, kuten aikaisemmatkin vuodet varhaiskasvatuksessa, on tärkeä itsessään eikä sen tarkoituksena ole ainoastaan valmistaa lasta kouluun. Jokainen lapsi on yksilö ja täten myös hänen oppimispolkunsä on yksilöllinen. Esiopetuksen tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja, oppimistaitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksen tavoitteet on kuvattu laaja-alainen osaaminen –osion yhteydessä.

Toiminta turkulaisessa esiopetuksessa on lapsilähtöistä. Leikinomaisuus sekä toiminnallisuus pitävät yllä lapsen motivaatiota uuden oppimiseen. Toiminnassa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja tuetaan lasten luontaista uteliaisuutta. Lasten mielenkiinnon kohteet ohjaavat projektien valintaa ja projektit ohjaavat toimintaa. Uutta tietoa omaksutaan vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa liikkuen, leikkien, tutkien ja kokien, pienryhmätoimintaa hyödyntäen. On tärkeää, että työtavat valikoituvat lapsilähtöisesti.

Esiopetuksen tavoitteet:

- lapsi omaksuu uutta tietoa, hänen muistinsa ja mielikuvituksensa kehittyä elämyksellisen oppimisen, oivaltamisen ja uuden löytämisen kautta
- lapsen kaikkinaiset yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät
- lapsi pystyy ilmaisemaan itseään sekä ymmärtämään muita
- lapsi oppii huolehtimaan itsestään sekä tavaroistaan
- ohjata lapsi tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja ja edesauttaa myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen
- harjoitella eri laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä
- lapsen erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taito kehittyä
- tukea lapsen luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia valmiuksia, tiedon hankintaa ja erilaisia oppimisstrategioita tietoteknisiä apuvälineitä käyttäen
- lapsen tietoteknisten taitojen lisääminen
- lapsi kohdataan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa, hänen ajatuksiaan kuullaan ja mietitään yhdessä, miten asiat voidaan toteuttaa

2.1. Järjestäminen ja velvoitteet Turussa

Esiopetusta antavat yksiköt määritetään toimintakausittain. Esiopetuksen järjestämispaikoina ovat sekä kunnalliset että yksityiset päiväkodit. Joissakin esiopetusta järjestävissä yksiköissä esiopetusryhmät toimivat fyysisesti koulun yhteydessä. Uudet koulurakennukset suunnitellaan siten, että perusopetuksen lisäksi rakennuksiin tulee tiloja myös esiopetukselle ja varhaiskasvatukselle. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu².

Lapsen esiopetuspaikka määräytyy oman lähikoulun perusteella. Sijoituspäätökseen voi hakea muutosta. Esiopetus kestää lukuvuoden ja siihen osallistutaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä lukuvuotena. Esiopetuksen toimintavuosi mukailee koulun toimintavuotta ja esiopetusta on tarjottava sinä aikana vähintään 700 tuntia. Lapsen esiopetuspaikkaa koskevat järjestelyt käynnistyvät alkuvuodesta.

Esiopetus on maksutonta ja velvoittavaa, eli siihen on osallistuttava säännöllisesti yksikössä määritellyn opetusajan puitteissa toimintavuoden aikana. Vaihtoehtoisesti vanhemman on huolehdittava, että lapsi osallistuu muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Pakottavista syistä (esim. sairaus) johtuvasta pidempiaikaisesta poissaolosta huoltajat keskustelevat esiopetusta antavan yksikön johtajan kanssa ja lapsen paluuta esiopetukseen tuetaan.

Vuorohoidossa olevien lasten esiopetus toteutetaan kunkin vuorohoitoyksikön esiopetusikäisten lasten hoitoajat huomioiden. Lasten hoitopäivistä ei saa muodostua liian pitkiä ja lapsella tulee olla riittävästi vapaapäiviä. Yksilöllisiä suunnitelmia esiopetuksen toteuttamiseksi tehdään silloin, kun lapsen hoitoajat painottuvat viikonloppuihin tai iltoihin.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille³.

2.2. Arvoperusta

Esiopetuksen arvot pohjautuvat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustaan sekä Turun kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden arvoihin. Pohjana on ajatus lapsuuden itsearvoisesta merkityksestä sekä siitä, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas. Lapsella on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, joka toteutuu hyväksyvässä, turvallisessa, kannustavassa ja positiivisessa ilmapiirissä.

² Laki perusopetuslain muuttamisesta (163/2022)

³ Laki perusopetuslain muuttamisesta (163/2022)

Yhteistyö huoltajien ja henkilöstön välillä on tärkeää lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Kestävän elämäntavan periaatteet toteutuvat jatkumona varhaiskasvatuksesta. Alla kuvataan esiopetuksen arvot.

Asiakaslähtöisyys

- lapsi henkilökohtaisine tarpeineen on toiminnan keskiössä
- yksilötasolla toimintaa ohjaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, jonka laatimisessa huoltajien osallistuminen toteutuu kasvatuskumppanuudessa
- jokainen lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen tukea

Osaaminen ja luovuus

- osaamisen perustana ovat henkilöstön monipuoliset ja erilaiset koulutustaustat, henkilökohtaiset vahvuudet sekä ammattitaito, jota päivitetään täydennyskoulutuksen avulla
- osaaminen ja kehittyminen toteutuvat positiivisessa, kannustavassa ja rohkaisevassa ilmapiirissä, joka mahdollistaa myös uuden kokeilemisen

Vastuullisuus

- henkilöstön mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sekä työhön että toimintamalleihin sitoutumiseen lisää vastuullisuutta suhteessa lapsiin ja huoltajiin
- henkilöstöllä on ammatillinen vastuu perustehtävän toteutumisesta ja turvallisen toimintaympäristön luomisesta sekä tarvittavasta tiedottamisesta
- toiminnassa huomioidaan sosiaalinen, kulttuurinen, ekologinen ja taloudellinen vastuu, joihin myös lapsia ohjataan

Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

- toiminnassa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet
- kaikilla lapsilla on tasa-arvoinen oikeus esiopetukseen
- tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus sisältävät toisten kunnioittamisen, hyväksymisen ja kuulemisen yksilöinä, joilla on erilaiset taustat
- oikeudenmukaisuus ilmenee jatkuvana oikean ja väärän punnitsemisena

Kansainvälisyys

- lähtökohtana on omien arvojen, kulttuurin, perinteen ja juurien tunteminen
- asiakasperheiden osallistuminen toimintaan ja eri tapahtumiin lisää osallisuutta eri tasoilla ja vuorovaikutteisesti
- kunnioittava, suvaitseva ja avoin suhtautuminen perheiden erilaisia uskontoja ja kulttuureja kohtaan

2.3. Oppimiskäsitys

Oppimiskäsitys turkulaisessa esiopetuksessa pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Lapsi nähdään aktiivisena oppijana, joka omaksuu uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, aikuisten, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Oppimisen lähtökohtana on lapsen aiemmat kokemukset ja osaaminen, joten on tärkeää, että opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Oppimistilanteissa, toiminnassa ja vuorovaikutustilanteissa huomioidaan erilaiset oppimistyylit: toiset oppivat kuulemalla, toiset toimimalla, toiset lukemalla ja kirjoittamalla, toiset keskustelemalla.

Toiminnassa lasta pyritään kannustamaan itseohjautuvuuteen, oppimaan oppimiseen, vuorovaikutukseen ja yhteistoiminnallisuuteen. Jotta edellä mainittuja taitoja pystyy harjoittamaan, täytyy oppia arvioimaan omaa työskentelyään suhteessa omiin tavoitteisiin. Aikuisella on tärkeä rooli taitojen harjoittamisessa sekä lasten ohjaamisessa itsearviointin pariin. Esimerkiksi pienryhmätoiminta tai parityöskentely auttavat lasta arvioimaan omaa toimintaansa suhteessa toisiin. Monenlaisten projektien ja ongelmien kanssa työskentely edistää asiayhteyksien ja syy-seuraussuhteiden hahmottamista, jolloin myös uusien asioiden yhdistäminen jo olemassa oleviin tietoihin mahdollistuu. Tavoitteena on, että uusien tietojen oppiminen herättää lapsessa halun oppia lisää.

2.4. Laaja-alainen osaaminen

Ajattelu ja oppiminen

Tavoitteena on, että lapsi omaksuu uutta tietoa, hänen muistinsa ja mielikuvituksensa kehittyvät elämyksellisen oppimisen, oivaltamisen ja uuden löytämisen kautta. Aikuisen ohjauksessa ja muiden kanssa vuorovaikutteisesti toimiessa lapsen ajattelutaidot kehittyvät ja hän pystyy myös paremmin havaitsemaan edistymistään ja omaa oppimistaan. Mahdollisuus kokeilemiseen ja kysymysten esittämiseen myös asioita kyseenalaistamalla edesauttavat tiedon jäsentämistä ja uuden tiedon luomista. Positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä luottamus omaan osaamiseen vahvistuu. Esiopetuksessa lasten ajattelu- ja päättelytaitoja sekä muistin toimintaa tuetaan esimerkiksi yhteisillä keskusteluilla, peleillä, saduilla, loruilla sekä toiminnan dokumentoinnilla. Samalla saadaan tietoa lapsen muistin kehityksestä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Tavoitteena on, että lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät ja hän pystyy ilmaistamaan itseään sekä ymmärtämään muita. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja suvaitsevaan kulttuuriseen kohtaamiseen.

Myönteisten ihmissuhteiden luominen on myös hyvä pohja ongelmatilanteiden ratkaisemisen taidon kehittymiselle.

Mahdollisuus tutustua lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen edesauttaa omaa ja muiden perinteiden ja tapojen kunnioittamista. Turun kaupunki oppimisympäristönä tarjoaa hyvät edellytykset kulttuurisen osaamisen kehittämiseen historiallisine kohteineen. Yhteistyö vapaa-ajan palvelukokonaisuuden kanssa mahdollistaa tutustumisen monipuoliseen kulttuuritarjontaan.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Tavoitteena on, että lapsi oppii huolehtimaan itsestään ja tavaroistaan. Terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat ovat yhteydessä myös liikenteessä liikkumiseen ja liikenneturvallisuuteen. Hyvinvoinnin näkökulmaa toteutetaan arjen keskusteluissa, päivittäisessä ruokakasvatuksessa sekä huolehtimalla riittävästä liikkumisesta ja levosta. Tavoitteena on ohjata lapsi tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja ja edesauttaa myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden turvallista käyttöä.

Lasten tunne- ja turvataitojen kehitystä tuetaan osana esiopetusta. Tunnetaitojen kehitys lähtee siitä, että lapsi oppii tunnistamaan, nimeämään ja hallitsemaan omia tunteitaan. Tunnetaitojen kehittyminen auttaa lasta tunnistamaan toisten tunteita, jolloin vuorovaikutuksen laatu paranee. Esiopetuksessa näitä taitoja harjoitellaan monipuolisesti.

Turvataidot sisältävät taitoja puolustaa omia rajojaan ja tuntea omaa kehoaan, mikä edistää myös muiden kunnioittamista. Taidot antavat valmiuksia suojella itseä mm. väkivallan, häirinnän tai kiusaamisen tilanteissa. Turvataidot edistävät terveen itsetunnon rakentamista. Turvataitokasvatusta toteutetaan eri tavoin ja eri materiaaleja hyödyntäen. Kiusaamisen ehkäisy ja digiturvataitojen opetus ovat osa turvataitokasvatusta. Lasten tunne- ja turvataidot tukevat toisiaan.

Monilukutaito

Tavoitteena on, että lapsen erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taito kehittyy. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja. Tutustuessaan erilaisiin teksteihin (kirjoitettu, puhuttu, audiovisuaalinen ja digitaalinen) lapsi omaksuu laajan tekstikäsitteilyksen. Näin lapsen maailma avartuu, jäsentyy ja se saa uusia merkityksiä. Toiminnassa hyödynnettäviä keinoja ovat esimerkiksi elokuvat, musiikki, lorut ja kirjat sekä sisällön tuottaminen itse. Aikuisen antama malli sekä rikas tekstiympäristö kehittävät lapsen monilukutaitoa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tavoitteena on tukea lapsen kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia valmiuksia, tiedon hankintaa ja erilaisia oppimisstrategioita tietoteknisiä apuvälineitä käyttäen. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan tieto- ja viestintäteknologian turvallisia, monipuolisia ja ergonomisia käyttötaitoja sekä medialukutaitoa.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin ja edistetään niiden oikeanlaista ja tarkoituksenmukaista käyttöä. Ikätasolle sopivat media- ja tietotekniset taidot ovat osa ilmiöpohjaista oppimista. Tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvien tavoitteiden asettelu kohdistuu esiopetuksessa kasvattajaan. Teknologiaskasvatuksellista näkökulmaa kunnallisessa esiopetuksessa toteutetaan Turun kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden TVT –strategian mukaisesti.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Tavoitteena on, että lapsi kohdataan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa, hänen ajatuksiinsa kuullaan ja mietitään yhdessä asioiden toteuttamista. Lasten oikeuksista kerrotaan lapsille ja heidän mielipiteitään arvostetaan. Tämä lisää lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Ryhmän kanssa keskustellaan ja neuvottelutaitoja ja mielipiteiden ilmaisua harjoitellaan esimerkiksi pitämällä lasten omia kokouksia. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa. Kun lapsen työtä, tekemisiä, ajatuksia ja olemista arvostetaan, lisääntyy hänen tunteensa tärkeydestä ja ryhmään kuulumisesta.

Laaja-alaisen osaamisen arviointi

Suunnitelmat laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteuttamisesta kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan. Laaja-alaisen osaamisen alueiden toteutumisen arviointi on jatkuvaa ja arvioinnissa hyödynnetään erilaisia arvioinnin tapoja. Arviointia toteutetaan mm. ryhmän esiopetussuunnitelman arvioinnin yhteydessä sekä henkilökunnan oman työn reflektointina. Lapsen näkökulmasta arviointia toteutetaan jatkuvasti lapsia havainnoimalla ja lasten kanssa keskustellen. Tukena voidaan käyttää lapsen haastattelulomaketta. Tavoitteiden toteutumista seurataan mm. ohjaamalla lapsi itsearviointiin pariin sekä keräämään haluamiaan töitä kasvun kansioon. Tällöin lapsi pystyy itsekin helposti havaitsemaan edistymistään.

3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on yhteinen tapa toimia. Se näkyy vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kokemaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia. Toimintakulttuuri määrittyy esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden, arvojen, oppimiskäsityksen sekä esiopetuksen tavoitteiden pohjalta. Toimintakulttuurista huolehditaan mm. yhteisten järjestyssääntöjen avulla.

Esiopetuksen järjestyssäännöt

Järjestyssäännöt on laadittu, jotta kaikilla olisi hyvä ja turvallinen olla esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Järjestyssäännöt ovat voimassa esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen aikana kaikissa toiminnoissa. Järjestyssäännöt koskevat kaikkia esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminnassa ja yksiköiden alueella olevia henkilöitä. Järjestyssäännöistä keskustellaan lasten ja muiden yhteisön jäsenten kanssa vuosittain. Yksiköissä ja ryhmissä voidaan täydentää näitä järjestyssääntöjä tarvittaessa.

Otan toiset huomioon

Puhun kauniisti ja ystävällisesti toisille.

Muistan olla kohtelias.

Annan kaikille työ- ja leikkirauhan.

Noudatan hyviä pöytätapoja.

En kiusaa tai satuta toisia.

Jos huomaan kiusaamista, kerron siitä aikuiselle.

Pidän huolta yhteisistä tavaroista ja ympäristöstä

Pidän huolta leikkivälineistä, peleistä ja kirjoista yhdessä muiden kanssa.

Opettelen laittamaan tavarat paikoilleen käytön jälkeen.

Autan pitämään yhteiset tilat siisteinä.

Vien roskat niille kuuluviin paikkoihin.

Jos jotain menee rikki, kerron siitä aikuiselle.

Omien tavaroiden tuominen

Omien tavaroiden tuomisesta sovitaan erikseen aikuisen kanssa.

En tuo päiväkotiin tai esiopetukseen vaarallisia esineitä tai aineita.

Esiopetukseen osallistuminen ja poissaoloista ilmoittaminen

Esiopetukseen tullaan yksikön esiopetusajan alkaessa.

Poissaoloista tulee ilmoittaa lapsen ryhmään.

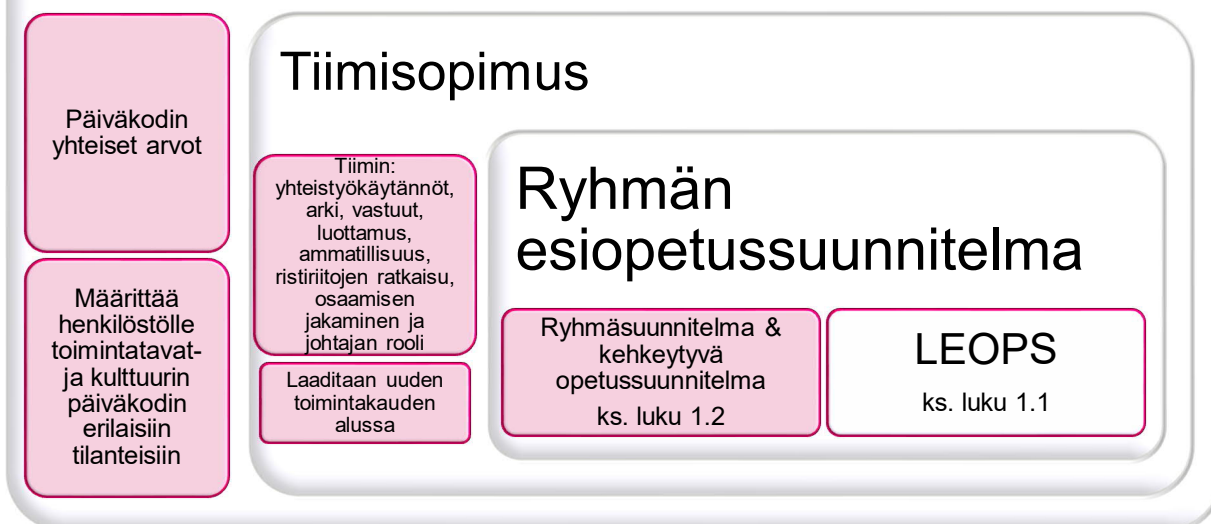
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on, että kaikki esiopetuksessa työskentelevät tiedostavat oman toimintansa merkityksen ja sen, miten eri tavat toimia siirtyvät mallina lapsille. Jokainen lapsi huomioidaan omanlaisena persoonanaan ja yhteinen kokeileminen ja yrittäminen nähdään positiivisena voimavarana. Esiopetusikäinen lapsi oppii leikin ja toiminnan kautta. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat tässä luvussa esiteltävät periaatteet.

Toimintakulttuurin kehittämiseen varataan yhteistä aikaa ja sitä johdetaan varhaiskasvatuksen palvelusopimuksen mukaisesti. Esiopetuksen henkilöstölle järjestetään yhteisiä koulutuksia tai tilaisuuksia, joissa on mahdollisuus alueellisesti kehittää toimivia yhteistyökäytäntöjä. Yhteiset tilaisuudet lisäävät toisten työn ymmärtämistä ja mahdollisuutta keskustella yhteisistä käytännöistä. Koulutuksista ja tilaisuuksista tiedotetaan henkilöstöä alueellisten yhteyshenkilöiden välityksellä.

Toimintakulttuuria arvioidaan ryhmä- ja yksikkötasolla jatkuvasti toimintakauden aikana ja kaupunkitasolla toimintakauden lopussa yleisen arvioinnin yhteydessä. Toimintakulttuurin kehittämistä edesauttavat kasvattajayhteisösopimus (liite 2) ja tiimisopimus (liite 3) sekä niiden arviointi. Alla oleva kuva 1 selventää esiopetuksessa laadittavien suunnitelmien ja sopimusten sisältöjä ja suhdetta. Näiden toimintamallien tarkoituksena on edistää hyvinvoivan toimintakulttuurin muotoutumista.

Kasvattajayhteisösopimus

Kuva 1: Turkulaisessa esiopetuksessa laadittavat suunnitelmat ja sopimukset ja niiden väliset suhteet

3.1.1. Kaikille yhteinen esiopetus ja tasa-arvokasvatus

Toimintakulttuurin on tuettava jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Tasa-arvotyöskentely koskee läpäisevästi kaikkia varhaiskasvatuksen alueita: lasten kohtelua, lasten huoltajia, ympäristöä ja esimerkiksi rajojen asettamista. Lapsille tulee taata samanlaiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet. Aikuinen ei määrittele lapselle valmiiksi perinteisiä roolimalleja. Lapsia ohjataan leikkeihin esimerkiksi toiminnan, iän ja kehitystason mukaan. Kieli, etnisyys, katsomus, vammaisuus tai sukupuoli eivät ole leikkiin ohjaavia tekijöitä. Lasten erilaisuus ja kulttuurierot tulee huomioida ryhmän ohjaamisessa avoimesti, rehellisesti ja ammatillisesti. Henkilökunnan omien asenteiden tunnistaminen on edellytys ammattimaiselle toiminnalle.

Yksiköissä laaditaan vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvityksen yksikön tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi ja arvion aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.⁴ Yhdenvertaisuussuunnitelma on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden

⁴ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a § (1329/2014)

edistämiseksi. Yksikön suunnitelman avulla arvioidaan yhdenvertaisuuden toteutumista ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.⁵

3.1.2. Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisöissä toimivien oppimista ja se kannustaa mielipiteiden ilmaisuun, kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii erehtymisen. Taitoa havaita asioiden positiivisia puolia tuetaan. Hyvä vuorovaikutus ja myönteinen ilmapiiri tukevat lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä.

Oppimisprosessin aikana aikuisen tulee olla läsnä, tukea lasta ja tarvittaessa ohjata oppimista eteenpäin. Prosessi on tärkeämpi kuin lopputulos ja jokaisen lapsen tuotosta tulee kunnioittaa. Oppimisympäristön merkitys on suuri ja sen rakentaminen ja muuntelu yhdessä lasten kanssa on osa prosessia. Aikuinen ei anna aina valmiita vastauksia vaan antaa lapselle mahdollisuuden oivaltaa itse. Hyvän ja rakentavan palautteen antaminen on tärkeää. Onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen itsetuntoa ja lapsi uskaltautuu tekemään aloitteita, kokeilemaan ja erehtymään.

Leikki on lapselle luontainen tapa olla, elää ja hahmottaa maailmaa. Leikillä ja yhteisellä tekemisellä on keskeinen merkitys uusien taitojen opettelussa. Leikillä on merkittävä pedagoginen tehtävä, sillä se edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuottaen lapselle iloa ja mielihyvää. Samalla kehittyvät lapsen ajattelu, kieli, mielikuvitus ja käsitys itsestä ja muista. Leikin yhteydessä harjoitellaan tunteiden säätelyä ja hallintaa, ryhmässä toimimista ja ristiriitatilanteista selviämistä. Leikkiä eri muodoissa hyödynnetään esiopetuksessa monipuolisesti.

Aikuinen innostaa ja kannattelee toiminnallaan leikkiä edistäen lasten oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta. Aikuinen voi olla joko mukana leikissä tai ohjata sitä ulkopuolelta. Aikuinen havainnoi leikkiä sen mahdollistajana tukien leikin rikasta toteutumista. Aikuisen havainnot lapsen leikistä ovat tärkeitä. Leikki tulee nähdä monimuotoisena ja sillä on oltava tilaa kehittyä ja muuttua myös fyysisen ympäristön suhteen. Leikkiympäristö rakennetaan houkuttelevaksi ja esteettiseksi ja sitä muunnellaan lasten kiinnostuksen kohteita ja esiopetuksen toimintasisältöjä tukevaksi.

Aikuisen tulee tiedostaa pitkäkestoisen leikin merkitys lapsen mielikuvituksen ja ajattelun kehittäjänä. Pitkäkestoisella leikillä ei tarkoiteta välttämättä ajallisesti pitkää aikaa, vaan että leikki elää ja kehittyy lapsen mielessä ja se voi jatkua myös eri päivinä ja eri tilanteissa. Pitkäkestoisessa leikissä lapsi viihtyy ja hän keskittyy tekemiseensä. Pitkäkestoinen leikki saattaa alkaa esimerkiksi leikkiympäristön rakentamisella ja jatkua sitten itse

⁵ Yhdenvertaisuuslaki 6 § (1325/2014)

leikkinä. Mahdollistamalla pitkäkestoinen leikki lapset pystyvät kehittämään keksimäänsä leikkiä eteenpäin.

3.1.3. Osallisuus esiopetuksessa

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Aikuisen tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita huomioidaan toiminnassa. Hänen tehtävänä on myös tukea lapsen kehittymistä mahdollistamalla ja osoittamalla onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset osallistumismahdollisuudet lisäävät lasten tunnetta siitä, että myös heidän mielipiteillään on merkitystä. Lapsia ohjataan aktiivisesti arvioimaan omaa osaamistaan ja kehitystään läpi vuoden.

Lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus luovat perustan esiopetuksen pedagogiselle toiminnalle ja kehkeytyvän opetussuunnitelman toteutumiselle. Lasten osallisuus todentuu mm. pedagogisen dokumentoinnin kautta sekä pienryhmätoiminnassa, joka lisää luontevalla tavalla lasten osallisuutta korostaen lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja vuorovaikutusta aikuisen kanssa.

Lasten osallisuutta voidaan tarkastella mm. seuraavien näkökulmien kautta.

Lasta havainnoimalla saadaan tietoa hänen kiinnostuksen kohteistaan ja taidoistaan toimia ryhmässä ja erilaisissa tilanteissa. Lapsen vaikutusmahdollisuuksia lisätään huomioimalla hänen ideoitaan projektien teemoina ja mahdollistamalla osallistuminen erilaisiin raateihin, joissa mietitään yhteisiä pelisääntöjä tai mahdollisia tarvikkehankintoja. Lapsen ottaminen mukaan erilaisiin työtehtäviin lisää lapsen osallisuutta ja itse tekemällä lapsi myös oppii uusia asioita. Kokemus omasta osallisuudesta lisää tunnetta omasta tärkeydestä ja vaikuttaa myös oppimismotivaatioon. Lasten toimijuus ilmenee aloitteellisuutena, osallisuutena, kykyinä esittää mielipiteitä, taitoina pyytää apua ja luoda uusia ideoita sekä ajatuksia. Lapsen on mahdollista tuntea, että hän voi itse vaikuttaa oppimisympäristöönsä sekä omaan oppimiseensa.

Huoltajille järjestetään mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua eri tavoin esiopetusryhmien toimintaan. Osallistuminen toteutuu esimerkiksi erilaisten projektien yhteydessä. Sujuva yhteistyö huoltajien kanssa turvaa lapsen oppimispolkua ja hyvinvointia.

3.1.4. Hyvinvointi ja turvallinen arki

Esiopetuksen toiminnassa näkyy keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittäminen toisia ja ympäristöä kohtaan. Lasten kanssa työskentelevän aikuisen on tärkeää tiedostaa, että hänen tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille.

Esiopetuksessa lapsi nähdään osaavana ja taitavana, hänen hyvää käytöstään vahvistetaan ja onnistumisen kokemuksia mahdollistetaan. Toiminnalla edistetään lapsen myönteisen minäkuvan muodostumista ja toisten huomioon ottamista, myös ristiriitatilanteissa. Lapsen tunteita tuetaan rohkaisemalla ja ohjaamalla lapsia tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveellisiin elintapoihin ja ohjataan lasta liikkumaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona. Esiopetuspäivän aikana lapselle mahdollistetaan myös rauhoittuminen. Terveellisen ravinnon, levon ja fyysisen rasituksen toteutuminen ovat aikuisen vastuulla ja niihin kiinnitetään myös lapsen oma huomio.

Kiusaamisen ehkäisy

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Turkulaisen esiopetuksen lähtökohtana on, ettei kiusaamista pääse syntymään. Jotta tietoisuus kiusaamisilmiöstä esiopetuksessa lisääntyy, yksiköissä laaditaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.

Yksikön kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman tavoitteena on edistää kiusaamista ehkäisevän työn johdonmukaista toteutumista yksiköissä. Suunnitelma laaditaan yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa, jolloin jäsenet sitoutuvat ja motivoituvat paremmin tehtävään työhön ja ovat tietoisia yhteisistä toimintamalleista. Suunnitelman yksikkökohtainen laatiminen mahdollistaa toteutuneen toiminnan arvioinnin.

Kiusaamisen ehkäisytyössä aikuisten on tiedostettava kiusaaminen ilmiönä sekä sen erilaiset ilmenemismuodot. Kiusaaminen on usein ryhmäilmiö, jolloin ryhmän jäsenet vahvistavat toimintaa tai lopettavat sen. Kuvassa 2 kuvataan päiväkodissa ilmeneviä kiusaamisen erilaisia tapoja ja muotoja.

Fyysinen kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen	Psyykkinen kiusaaminen
<ul style="list-style-type: none"> • Lyöminen • Potkiminen • Kamppaaminen • Esteenä oleminen • Vaatteiden repiminen • Nipistely • Kivien ja hiekan heittäminen • Leikkien sotkeminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Haukkuminen • Nimittely • Härnääminen • Lällättäminen • Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi • Selän takana puhuminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Uhkailu • Manipulointi • Kiristäminen • Ilveily, ilmeily • Poissulkeminen • Leikin sääntöjen muuttaminen • Selän takana puhuminen • Puhumatta jättäminen

Kuva 2: Päiväkodissa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat (Kirves & Stoor-Grenner 2010)

Aikuisten yhdessä sovitut toimintatavat kiusaamistilanteisiin ovat ensisijaisia kiusaamisen lopettamiseksi ja ehkäisemiseksi. Lasten toiminnan, kuten leikin, havainnoiminen auttaa aikuista havaitsemaan lasten välisten tilanteiden etenemistä ja kiusaamista. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta sopiviin vuorovaikutustapoihin sekä vahvistaa lapsen hyvää käytöstä. Kiusaamistilanteissa aikuinen on vastuussa tilanteiden ratkaisemisesta. Tilanteissa toimitaan tapauskohtaisesti, mutta kuitenkin siten, että kiusaaja ymmärtää tehneensä väärin ja että kiusaaminen käsitellään asianosaisten kesken. Kiusaamistilanteissa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Esiopetuksen ilmapiirin on tuettava toimintamallia, jossa lapsen on hyväksyttävää kertoa havaitsemastaan ja kokemastaan kiusaamisesta. Opettajan tai päiväkodinjohtajan tulee ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn tai niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle (Perusopetuslaki 29§ 7 mom. (163/2022)).

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjä voidaan tarkastella fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta.

Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan sisä- ja ulkotiloja, joita hyödynnetään monipuolisesti oppimisympäristöinä. Pedagogiikalla on keskeinen merkitys siinä, kuinka oppimisympäristöjä käytetään kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena. Mahdollisuuksien mukaan oppimisympäristöissä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Esiopetusyksikön ympäristö ja lähiluonto, kuten puistot ja metsät, mahdollistavat lapsille leikin, liikkumisen, kokemisen ja tutkimisen. Toiminnallisen oppimisen periaatteiden mukaisesti ympäröivässä luonnossa ja piha-alueilla edistetään lasten fyysistä aktiivisuutta ja toteutetaan oppimisen tavoitteita. Toiminta on lapsilähtöistä ja siinä leikki on keskeisessä roolissa.

Turun historiallisesti ja kulttuurisesti rikas ympäristö avaa mahdollisuuden esiopetuksen oppimisympäristön laajentamiseen. Museot, konserttisali, kirjastot, puistot ja kulttuuritoimen järjestämä toiminta (esim. Seikkailupuistossa) luovat mahdollisuuksia monipuoliseen kulttuuriin tutustumiseen.

Hyväksyvä, luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri esiopetuksessa tukee lapsen myönteistä itsetuntoa ja minäkuvaa sekä edistää erilaisuuden hyväksymistä. Aikuisella on tärkeä rooli turvallisen **psykkisen** ympäristön luomisessa. Tunne- ja turvataitokasvatus vahvistavat lasten psyykkistä hyvinvointia ja taitoja harjoitellaan arjen tilanteissa. Aikuinen on vuorovaikutustilanteissa aidosti läsnä ja kiinnostunut lapsesta ja hänen tekemisistään.

Sosiaalisen ympäristön luo yhteisön jäsenten välinen vuorovaikutus. Sosiaalisesti turvallinen ja salliva oppimisympäristö mahdollistaa lasten jatkuvan vuorovaikutustaitojen kehityksen sekä sen, että lapsi kokee voivansa tehdä vuorovaikutusaloitteita ja toimia osallisena ryhmässä. Aikuisen tehtävänä on haastaa lapsen havainnointia erilaisin kysymyksin ja myös vastata lapsen kysymyksiin vuorovaikutukseen kannustaen. Lasten pohdinta saattaa olla alkusysäys pidemmälle projektille, jossa lapset ja aikuiset oppivat yhdessä.

Oppimisympäristöjä kuvataan ryhmän esiopetussuunnitelmassa ja niitä arvioidaan jatkuvasti esimerkiksi tiimipalaverissa. Ryhmätasolla arvioidaan psyykkisen, kognitiivisen, emotionaalisen, fyysisen ja sosiaalisen oppimisympäristön näkökulmaa mm. yleisen tuen lomakkeessa. Arvioinnin tavoitteena on tarkastella ympäristöjä lasten mielenkiinnon herättäjinä, oppimisen tukena sekä turvallisuuden näkökulmista. Jokaisessa päiväkodissa on voimassa oleva pelastus- ja turvallisuussuunnitelma, joka edistää fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta. Psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön turvallisuus huomioidaan mm. kasvattajayhteisösopimuksessa, tiimisopimuksessa ja kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmassa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheessa

3.3.1. Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on jatkuvaa ja se perustuu luottamukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Yhteistyön tavoitteena on lisätä tietoa lapsen kehityksestä, oppimisesta, mielenkiinnon kohteista sekä kasvuympäristöistä. Saatua tietoa mahdollistaa esiopetuksen toiminnan monipuolisen suunnittelun. Yhteistyö tukee näin osaltaan lapsen oppimista ja hyvinvointia.

Ryhmäkohtainen vanhempainilta järjestetään toimintakauden alussa. Toimintakauden aikana huoltajiin pidetään tiiviisti yhteyttä ja huoltajia kannustetaan aktiiviseen yhteydenpitoon.

Huoltajille ja lapsille järjestetään mahdollisuus tutustua tulevaan esiopetuspaikkaan ennen esiopetuksen alkua. Lisäksi huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään.

Huoltajat täyttävät lapsen 6-vuotisneuvolalomakkeen, jonka jälkeen esiopetuksen henkilökunta täydentää oman arvionsa lomakkeeseen. Mikäli huoltajat ja henkilökunta ovat asioista selkeästi eri mieltä, keskustellaan, mistä erilaiset näkökulmat johtuvat. Huoltajat toimittavat lomakkeen neuvolaan.

Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä arvioidaan lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laadinnan ja päivityksen yhteydessä. Huoltajilla on mahdollisuus vastata asiakaskyselyyn marras-joulukuussa ja esiopetuksen arviointikyselyyn kevään lopulla.

3.3.2. Yhteistyö koulun kanssa ja siirtymävaihe

Yhteistyötä tehdään esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa määriteltujen yhteistyötahojen kesken. Tavoitteena on, että jokainen lapsi tutustuu kouluympäristöön huolimatta siitä, missä koulussa hän aloittaa koulunkäynnin. Jokainen lapsi pääsee käymään koulussa vähintään kaksi kertaa keväällä toteutettavan tutustumispäivän lisäksi. Yhteisiä toimintamalleja esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä ovat esimerkiksi liikuntatapahtumat, teatteriretket, luistelut, vierailut sekä kummiluokkatoiminta.

Tarkemmat kuvaukset esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan, jossa myös arvioidaan siirtymävaiheen toteutumista. Aikataulujen täsmennykset voidaan tarkistaa vuosittain vuosikellosta, jossa kuvataan lisäksi yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä. Esiopetuksen vuosikello tarkastetaan jokaisen toimintakauden alussa. Vuosikello sisältää myös nivelvaiheen pedagogisten asiakirjojen siirtymisen aikataulun.

Siirtymävaiheen tiedonsiirto toteutetaan lain määrittämällä tavalla, joka on kuvattu luvussa 1.1. Siirtymävaihetta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen arvioidaan ryhmän esiopetus-suunnitelmassa. Kaupunkitasolla siirtymävaihetta esiopetuksesta kouluun arvioidaan vuosittain huhti-toukokuussa kyselyn avulla. Kyselyn tulokset käsitellään yhteistyötahojen kesken arviointipäivässä esiopetusvuoden päätyttyä. Arvioinnin perusteella prosessia muutetaan tarvittaessa.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

4.1. Monipuoliset työtavat

Esiopetuksessa hyödynnetään lasten tarpeista nousevia, monenlaisia toiminnallisia työtapoja. Toiminta kehittää lasten ajattelutaitoja, tiedon omaksumisen ja jakamisen taitoja sekä käsitystä syy-seuraussuhteista. Työtapojen valinnassa huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet, esiopetussuunnitelman tavoitteet sekä meneillään olevat projektit. Tämä edellyttää lasten havainnointia, yhteistyötä huoltajien kanssa sekä tietoa lasten oppimissuunnitelmiin kirjatusta tavoitteista.

Esiopetuksessa keskipisteenä on lapsi; aikuisen rooli on toimia oppimisprosessin tukijana ja mahdollistajana. Oppiminen perustuu yhdessä tekemiseen ja vuorovaikutukseen, mikä kehittää lasten sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Lapsille mahdollistetaan myös itsenäisten tehtävien tekeminen. Toiminnallista oppimista toteutetaan esimerkiksi roolileikkien, draaman ja erilaisten ongelmanratkaisutehtävien muodoissa. Leikki edistää lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista. Sekä rakennettua ympäristöä että luontoa hyödynnetään osana toimintaa, mikä mahdollistaa tutkimisen, liikkumisen ja niiden kautta oppimisen.

Aikuisen työn avuksi on laadittu muistilista monipuolisten työtapojen varmistamiseksi. Monipuoliset työtavat -muistilistaa hyödyntämällä voidaan arjessa ja eri projekteissa tarkastella, että asioita on käsitelty mahdollisimman kattavasti.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä esiopetuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Menetelmän tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Menetelmä perustuu lapsilähtöisyyteen, jossa huomioidaan lasten tuottamat aloitteet, ajatukset ja ideat.

Työmenetelmän perustana on jatkuva toiminnan dokumentointi, jossa ryhmän toiminnan sisällöt sekä lasten ajattelu, toiminta, oppiminen ja kehitys tuodaan näkyväksi ja ymmärrettäväksi henkilökunnan ja lasten toimesta. Dokumentointi on muistojen tallettamista esimerkiksi valokuvien, kasvun kansioiden, viikkokirjeiden, lasten piirustusten ja aikaansaannosten sekä aikuisten muistiinpanojen muodoissa. Dokumentointia voidaan toteuttaa kohdistettuna koko ryhmään tai yksittäiseen lapseen.

Pedagoginen dokumentointi vahvistaa vuoropuhelua lasten kanssa ja lasten välillä. Kokeusten yhteinen pohdinta edistää lasten osallisuutta ja aikuinen saa tärkeää tietoa lapselle merkityksellisistä asioista. Dokumentointi varmistaa tiedonkulun huoltajille kuvaten heille

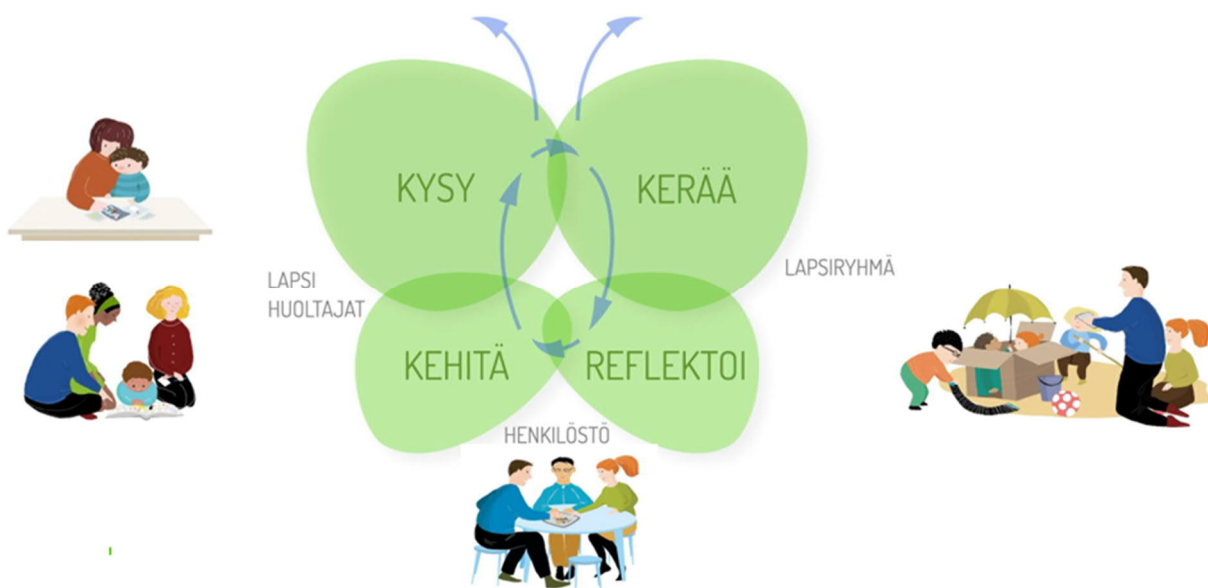
lapsiryhmän toimintaa ja pedagogisia sisältöjä ja osallistaen heitä toiminnan arviointiin. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa esiopetuksen toteutuneen toiminnan vertaamisen tavoitteisiin, toimintakulttuurin kokonaisvaltaisen kehittämisen sekä kasvattajien ammatillisen oppimisen.

4.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Esiopetuksessa arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan jokaisen lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat. Arvioinnin onnistumista voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, miten oikea-aikaisesti lapselle on pystytty tukea antamaan. Tällöin esimerkiksi esiopetuksessa tehostetussa tuessa olleet lapset voivat mahdollisesti aloittaa perusopetuksen yleisen tuen oppilaina.

Lapsen näkökulmasta arvioinnin tavoite on, että lapsi saa kehittyäkseen tarvitsemansa tuen. On tärkeää, että tarvittava tieto lapsen oppimiseen liittyen siirtyy perusopetukseen oppimissuunnitelman ja neuvolaan neuvolalomakkeen välityksellä, jolloin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään lapsen kehityksen tukena sekä tukitoimia suunniteltaessa.

Esiopetuksessa arviointia toteutetaan jatkuvasti osana aikuisten ja lasten toimintaa. Lasta kannustetaan arvioimaan omaa työskentelyään ja häntä ohjataan siihen erilaisin kysymyksin. Lapsen itsearviointia voidaan toteuttaa sähköisen Lapsen itsearviointimateriaalin avulla. Itsearviointi täytetään yhdessä lapsen kanssa alkusyksystä ja esiopetuksen loppuvaiheessa. Lapsi arvioi omia töitään ja kerää niitä kansioonsa. Töitä tarkastelemalla hän

pystyy havaitsemaan omaa edistymistään. Lapsi saa todistuksen esiopetukseen osallistumisesta.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arviointi ja kehittäminen Turussa

Turun kaupunkistrategiassa Turku 2030-luvulla on tavoitteena laadukkaan kasvatuksen ja koulutuksen polun tarjoaminen varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Tavoitetta mitataan ja arvioidaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laatukselyjen avulla.

Kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden kehittämisen painopisteenä on hyvinvointi ja sen tukeminen koskien niin lapsia ja nuoria kuin myös opetus- ja ohjaushenkilöstöä kaikilla palvelualueilla. Samalla kehitetään oppimisympäristöjä ottamalla huomioon opetuksen ja varhaiskasvatuksen digitalisaation mukana tuomat uudistukset sekä opetussuunnitelmista nousevat toimintakulttuurin muutokset ja kehittämistarpeet. Yksinäisyyden vähentäminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen ovat keskiössä kaikilla kasvatuksen ja opetuksen palvelualueilla.

Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksen palvelualueella kuntakohtaiset esiopetussuunnitelma sekä varhaiskasvatussuunnitelma ja niihin liittyvä johtamis- ja toimintakulttuurin kehittäminen ovat keskeisiä sisältöä ja laatua ohjaavia tekijöitä. Kehittäminen perustuu pitkäjänteiseen, luottamukseen nojaavaan yhteistyöhön ja toimijoiden välillä käytävään jatkuvaan vuoropuheluun.

Varhaiskasvatuksen palvelualueella asiakaspalautteita ja asiakaskyselyiden kautta saatua tietoa käytetään toiminnan kehittämisessä ja arvioimisessa. Tulosten pohjalta nostetaan kehittämistarpeita toiminnan tavoitteiksi. Kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakaskyselyiden- ja palautteiden tulokset ovat nähtävillä Turun varhaiskasvatuksen www-sivuilla. Yksityisillä palveluntuottajilla on käytössä omat laadunhallintamallinsa.

Kehittävä palaute -arviointi on Turussa kunnallisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen arviointimenetelmä. Arvioinnin avulla kartoitetaan turkulaisen varhaiskasvatus-toiminnan nykytilaa. Kehittävän palautteen avulla voidaan selvittää tarkasti mitä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tapahtuu. Tietoa kerätään lasten arjesta, kokemuksista, oppimisympäristöistä ja johtajuudesta. Kehittävä palaute -arviointi antaa pohjan laadukkaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuottamiseen sekä varhaiskasvatuksen lakisääteisen arvioinnin toteuttamiseen. Observoijina toimivat varhaiskasvatuksen työntekijät, jotka ovat käyneet observoijakoulutuksen.

Menetelmässä aineistoa kerätään usealla eri mittarilla, joita ovat

- Observojien suorittama havainnointi
- Oppimisympäristön arviointilomake
- Lasten haastattelu
- Johtajan suorittama arviointi
- Lapsilomake

Palvelualuepäälliköt vastaavat kehittämiskohteiden asettamisesta omille palvelualueilleen Kehittävä palaute -arviointitulosten pohjalta. Päiväkodinjohtajat laativat omiin yksiköihinsä tavoitteet ja suunnitelmat alueellisten tavoitteiden pohjalta.

4.4. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetuksen toiminta perustuu esiopetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin sekä lasten osaamiseen ja mielenkiinnon kohteisiin. Oppimiskokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin aikuisen ohjauksessa.

Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostava oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivien oppimisen haasteita tarjoavien tehtävien parissa. On tärkeää, että jokainen lapsi voi oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa. Lasta havainnoimalla ja huoltajien sekä lapsen kanssa keskustelemalla esiopetuksen henkilöstö tunnistaa lapsen kehityksen tason ja mahdollisen oppimiseen ja kehitykseen liittyvän tuen tarpeen.

Sekä oppimiskokonaisuuksien yhteiset että yksityiskohtaiset tavoitteet on lainattu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Tavoitteiden alla kuvataan niihin liittyvät paikalliset tarkennukset. Suunnitelma oppimiskokonaisuuksien toteuttamisesta kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan.

Ilmaisun monet muodot

Yleiset tavoitteet:

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisien käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokeemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Lasten oman työn arviointiin ja töiden dokumentointiin käytetään esimerkiksi kasvun kansiota. Mediaa hyödynnetään dokumentoinnissa mahdollisuuksien mukaan.

Turussa esiopetus tekee yhteistyötä vapaa-ajan palvelukokonaisuuden (liikunta-, kirjasto- ja museopalvelut sekä kaupunginorkesteri) kanssa. Liikuntapalvelut tarjoaa maksuttomia liikuntatiloja esikouluille ja toimii osana Liikkuva varhaiskasvatus –verkostoa. Esiopetusryhmillä on mahdollisuus osallistua Turun filharmonisen orkesterin järjestämille koululais- ja päiväkotiryhmille tarkoitettuihin tutustumisvierailuihin. Opastetulla kierroksella tutustutaan orkesterin historiaan, konserttikulttuuriin ja lavan takaiseen elämään.

Eri museoiden tarjoamia tutustumismahdollisuuksia hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan. Lapsi pääsee vähintään kerran eriovetusvuotensa aikana taidenäyttelyyn. Esiopetuksen taidekasvatus rohkaisee lasten luovuutta ja kuvallista ilmaisukykyä. Mahdollisuuksien mukaan voidaan vierailla Turun käsityöläismuseossa ja tutustua suomalaisen käsityön perinteisiin.

Kirjasto tarjoaa esikoululaisille kirjastokurssin, johon esiopetusryhmät voivat halutessaan osallistua. Kurssilla kerrotaan lapsille leikin, tarinan ja runon keinoin kirjaston toiminnasta ja esitellään omaa lähikirjastoa. Satutunneille voivat osallistua kaikenikäiset lapset.

Kielten rikas maailma

Yleiset tavoitteet:

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan. Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Turussa maahanmuuttajataustainen lapsi, jonka suomen kielen taito edellyttää tukea ryhmämuotoiseen opiskeluun, saa osallistua esiopetuksen yhteydessä perusopetukseen valmistavaan opetukseen (VALMO). Lapsen valmistavan opetuksen tarve arvioidaan testamalla ja osallistumisesta valmistavaan opetukseen päätetään yhdessä vanhempien kanssa. Opetus noudattaa Turun kuntakohtaista Valmistavan opetuksen opetussuunnitelmaa, jossa on tarkemmin määritelty oppilaaksi otto, opetusjärjestelyt, opetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Oppimisympäristöt rakennetaan sellaisiksi, että lapsi kiinnostuu kirjaimista, sanoista ja lukemaan oppimisesta. Kielellä ja vuorovaikutuksella on merkittävä rooli lapsen kehityksessä. Kieli antaa ainekset ajatteluun, havaitsemiseen, tuntemiseen ja tietämiseen. Sen avulla ollaan yhteydessä toisiin ihmisiin. Lapsen kielenkehitystä tuetaan esiopetuksen arjessa ja se muodostuu vuorovaikutuksesta, kielen oppimisesta, kielen käyttämisestä, ääntämisvalmiudesta, kokonaisilmmaisusta ja mielikuvituksesta. Kaksi- ja monikielisten lasten esiopetusta suunniteltaessa voidaan hyödyntää Turun kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen suunnitelmaa.

Koulunkäynnin aloittaessaan lapsen tulisi omata seuraavat kielen käytön tasot:

- oppimisen kieli, jotta hän ymmärtäisi, mitä opettaja puhuu ja mitä kirjoissa lukee
- itsetutkiskelun kieli, jotta hän kykenisi keskustelemaan toisten kanssa ja tekemään yhteistyötä
- vuorovaikutuksen kieli, jotta hän kykenisi keskustelemaan toisten kanssa ja tekemään yhteistyötä
- itsekseen viihtymisen kieli, jotta hän saisi sisältöä vapaa-aikaansa ja tottuisi suunnittelemaan elämäänsä

Minä ja meidän yhteisömme

Yleiset tavoitteet:

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntevasta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todennukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Esiopetusyksikön lähiympäristö ja yhteistyö vapaa-ajan palvelukokonaisuuden kanssa mahdollistaa Turun eri historiallisiin kohteisiin tutustumisen. Museovierailujen kautta tuetaan lasten kotiseudun ja paikallishistorian tuntemusta tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia tutustua entisaikoihin ja kotipaikkakunnan historiaan. Vierailut kulttuurihistoriallisissa museoissa auttavat lapsia ymmärtämään menneitä aikoja ja ajan kulumista. Lisäksi vierailut kehittävät paikallisidentiteetin rakentumista. Museovierailuja tehdään mahdollisuuksien mukaan. Esiopetuksessa hyödynnetään myös eri kaupunginosien tarinoita, joita ovat esimerkiksi Turun linnan tonttu-ukko, Halisten kosken Lohi-Valtteriin tarina, Myllärin tontun seikkailut, Tuomiokirkon Naakka ja Salaperäinen Luostarinmäki.

Turkulaisessa esiopetuksessa toteutettavan mediakasvatuksen tavoitteena on lisätä lasten mediaosaamista tutustumalla tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin ja sisältöihin sekä kokeilemalla median tuottamista itse. Lasten mediataidot kehittyvät, kun mediasisältöjä ja niiden todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä sekä sosiaalisia- ja emotionaalisia taitoja tunnistamalla ja pohtimalla tunteiden ilmaisua. Media otetaan osaksi pedagogiikkaa ja taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä ja osana eri kulttuureihin tutustumista.

Turussa esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta, jotka on määritelty Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa (OPH Määräykset ja ohjeet 2021:2a). Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Katsomuskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on tiivis ja luottamuksellinen yhteistyö esiopetuksessa olevien lasten huoltajien kanssa. Perheiden erilaisiin kulttuureihin, uskontoihin ja katsomuksiin suhtaudutaan avoimesti ja myönteisesti.

Esiopetuksessa huomioidaan eri katsomukset kulttuurisesta ja historiallisesta näkökulmasta sekä ne katsomukset, jotka ovat osa suomalaista kulttuuriperintöä. Juhlat ovat osa esiopetuksen pedagogista toimintaa ja niiden suunnittelu lähtee lapsiryhmästä ja sen tarpeista. Juhliin voi sisältyä joitain uskontoon viittaavia elementtejä. Tällaiset juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Juhlaan mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren tai hengellisen laulun laulamisen johdosta juhlaa ei voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavana tilaisuutena. Suomalaisen kulttuurin näkökulmasta yhdessä käsiteltäviä aiheita voivat olla myös tiedot juhlapyhien, kuten joulu, pääsiäinen, helatorstai ja pyhäinpäivä, merkityksistä ja uskonnollisista tavoista, kuten eri uskontojen juhlat tai rukouksen tavat.

Retket erilaisiin kirkkoihin tutustuttavat lapset eri uskontojen historiaan ja myös arkkitehtuuriin. Omaan uskontoon sekä muihin lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin tutustuminen tapahtuu luontevasti myös uskonnollisia tilaisuuksia seuraamalla. Lapsella on huoltajan ilmoituksella mahdollisuus olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen, jolloin lapsille järjestetään vaihtoehtoja ja mielekästä toimintaa. Lapsiryhmän kulttuurinen moninaisuus huomioidaan juhlien suunnittelussa ja tässä voidaan tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Yleiset tavoitteet:

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä

järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numero-merkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syysseuraus

suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Esiopetus noudattaa Turun kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden TVT –strategiaa.

Ympäristökasvatus tukee lapsen luontosuhdetta ja opettaa lasta huolehtimaan vastuullisesti ympäristöstään ja näin ohjaa kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatusta toteutetaan jatkumona varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Jokaisessa yksikössä tulee olla eko-tukihenkilö. Mahdollinen yhteistyö paikallisten ja valtakunnallisten yhdistysten kanssa syventää ympäristökasvatuksen teemaa.

Esiopetuksessa tiedekasvatus on tiedeosaamisen vahvistamista ikätaso huomioiden. Siinä tavoitteena on tukea lasten kiinnostusta luonnontieteitä kohtaan ja tarjota myönteisiä kokemuksia oppimisesta oman toiminnan kautta⁶. Varhainen tiedekasvatus tukee elinikäisen oppimisen taitoja ja tavoitteita sekä luo pohjaa myöhemmälle luonnontieteiden ymmärtämiselle. Arjen havaintoihin liittyvien ilmiöiden yhdistäminen leikinomaisuuteen ja elämyksellisyyteen on avainasemassa, kun lapsi tutustuu tieteen maailmaan.⁷ Aikuisen tehtävänä on luoda tilanteita ja antaa aikaa lasten havainnoinnille, tutkimiselle ja ihmettelylle. Aikuisella ei tarvitse olla syvällistä tietämystä havainnoinnin kohteesta vaan havaintoja ja tutkimista voidaan tehdä yhdessä lasten kanssa⁸. Lasten tieteellisen ajattelun kehittymistä voidaan arjessa edistää esimerkiksi leikin ja tarinoiden kautta. Tutkimiseen ja tiedeleikkeihin voidaan osallistaa myös huoltajia.

⁶ Vartiainen 2018, 8

⁷ Rehunen 2017, 7-8

⁸ Vartiainen 2016

Kasvan, liikun ja kehityn

Yleiset tavoitteet:

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

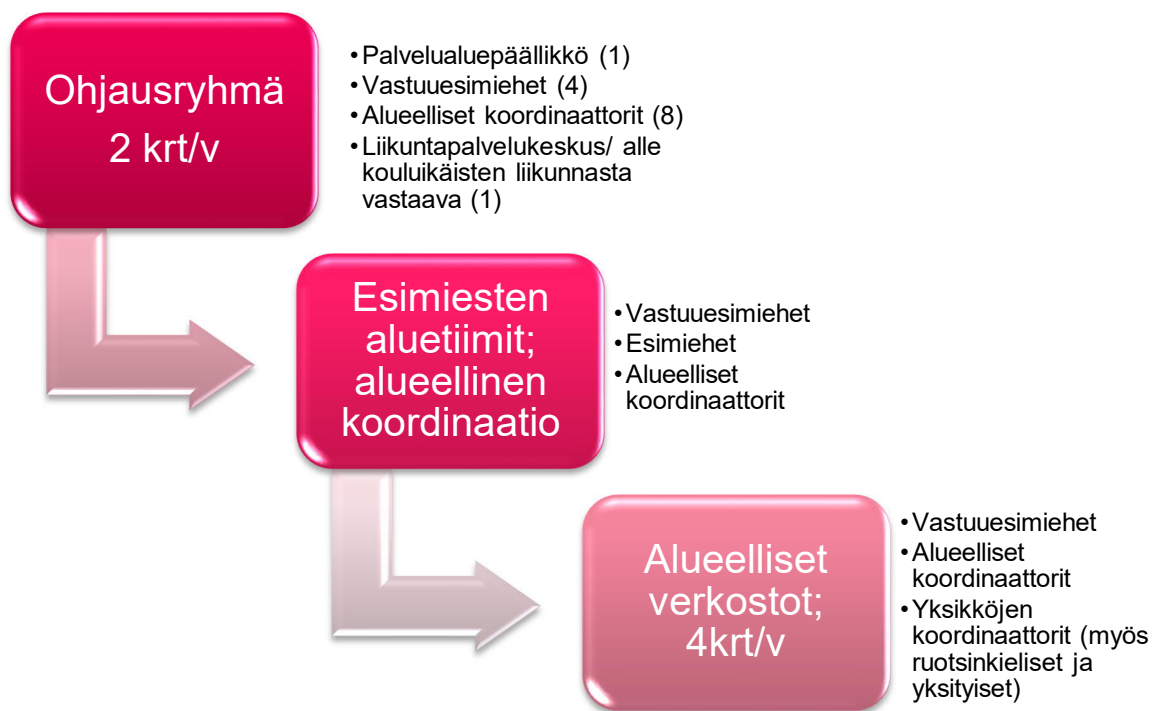
Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden **merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Toiminnallisessa oppimisessa liikkuminen nähdään välineenä oppimiseen. Se vahvistaa lasten motorisia taitoja, kehotuntemusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lasten keskittymiskykyä. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä ja erilaiset kävelyt sekä metsäretket liittyvät luontevasti esiopetuksen tavoitteisiin.

Viimeisimpien liikuntasuosittelujen mukaan alle 8-vuotiaiden lasten päivään pitäisi sisältyä vähintään kolme tuntia liikuntaa, joka koostuisi kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta sekä vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Yli tunnin pituisia istumajaksoja tulisi välttää ja lyhyitäkin paikallaoloja tauottaa.⁹ Erityistä huomiota kiinnitetään vähän liikkuviin ja tukea tarvitseviin lapsiin. Lasten liikkumista ohjaa Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Suunnitelmallisen liikunnallisen toiminnan tukena Turussa on käytössä koordinaattorimalli (kuva 3), jossa jokaisessa yksikössä ja jokaisella alueella on oma liikunta-koordinaattori. Yksikön koordinaattori toimii yksikön esimiehen tukena liikkuvan toimintakulttuurin kehittämisessä.

⁹ Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016 [OKM21.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Kuva 3: Turussa käytössä oleva liikunnan koordinaattorimalli

Turussa esiopetus tekee yhteistyötä vapaa-ajan palvelukokonaisuuden (liikunta-, kirjasto- ja museopalvelut sekä kaupunginorkesteri) kanssa. Liikuntapalvelut tarjoaa maksuttomia liikuntatiloja esikouluille ja toimii osana Liikkuva varhaiskasvatus –verkostoa. Lisäksi henkilöstölle voidaan järjestää erilaisia koulutuksia.

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ruokailua ja ruokakasvatusta linjaava suositus¹⁰ tukee turkulaisessa esiopetuksessa toteutettavaa ruokakasvatusta.

Yksiköissä laaditaan toimintakausittain kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka tukee kiusaamisen ehkäisyä ja edistää turvallisen ilmapiirin muodostumista. Lasten turvataitoja vahvistetaan arjessa.

¹⁰ Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus [URN ISBN 978-952-302-992-7.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-992-7) (jul-kari.fi)

4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja.

Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten suomen kielen taitoa. Lapsen suomen kielen taitoa arvioidaan Kielipeda välineen avulla. Kielipedan käyttöön liittyvät ohjeet ja tarvittavat lomakkeet löytyvät DoTkusta ja Extranetistä. Suomen kielen osaaminen ja oppimisen tarpeet tulee huomioida lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisessa sekä arvioitaessa suunnitelman toteutumista. Lapsen suomen kielen taitoja tulee tarkastella vähintään kerran vuodessa ja aina tarvittaessa. Lapsen suomen kielen taitotaso käydään läpi huoltajien kanssa Leops-keskustelujen yhteydessä ja arviointi kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Ennen perusopetukseen siirtymistä tulee huoltajien kanssa keskustella lapsen suomen kielen oppimäärän valinnasta. Ohjeet ja S2-opetuksen esite huoltajille löytyvät Dotkusta ja Extranetistä. Huoltajia varten on laadittu oman kielisiä käännöksiä. Kevään keskustelussa varhaiskasvatuksen opettaja suosittelee lapselle S2- tai S1-oppimäärää. Jos lapsen suomen kielen kielitaito ei kaikilla kielen osa-alueilla vielä vastaa äidinkielen suomenpuhujan kielitaitoa, lapselle suositellaan suomi toisena kielenä -oppimäärää. Suositus kirjataan lapsen LEOPS:iin. Huoltaja valitsee jommankumman oppimäärän, joka kirjataan LEOPS:iin. Huoltajan tekemä oppimäärän valinta siirtyy lapsen tulevaan kouluun tämän kirjauksen avulla.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Eri kulttuurien huomioiminen lapsiryhmässä edesauttaa lasten identiteetin rakentumista. Tasa-arvoisen kasvatuksen periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja ainutlaatuisena, mitä edistää huoltajien kanssa tehtävä tiivis yhteistyö. Tarvittaessa yhteistyön tukena voidaan hyödyntää tulkkipalvelua. Oppimissuunnitelmakeskustelussa voidaan tarkentaa kodin ja esiopetuksen yhteisiä tavoitteita

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää

lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmeessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiinsa täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Sitä annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien kerrostumista. Kasvun ja oppimisen tuki ja oppilashuolto (luku 6) muodostavat kokonaisuuden. Täydentävän varhaiskasvatuksen tuen osalta noudatetaan varhaiskasvatustilaa ja käytännöt on kuvattu Turun varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksen tuen kanssa.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

On tärkeää, että tieto lapsen esiopetusta edeltävästä kasvun ja oppimisen tuesta siirtyy esiopetukseen, jolloin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään tukea suunniteltaessa. Tiedonsiirto toteutetaan luvussa 1.1 kuvatulla tavalla edellyttäen siirrettävien tietojen välttämättömyyttä tai huoltajien lupaa tietojen siirtämiseksi. Tarvittaessa ja huoltajan suostumuksella voidaan järjestää tiedonsiirtoa koskeva siirtopalaveri. Tilanteen mukaan se voidaan järjestää moniammatillisena verkostotapaamisena, johon huoltajien ja opettajien lisäksi osallistuu myös esim. psykologi, terapeutti sekä muita lapsen kokonaistilanteen kannalta keskeisiä toimijoita.

Oppimissuunnitelma laaditaan Turussa kaikille yleisen ja tehostetun tuen lapsille ja se on jatkumo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon¹¹ ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa oleville lapsille ei erikseen laadita varhaiskasvatussuunnitelmaa, vaan se sisältyy oppimissuunnitelmaan. Lapsille, joilla on erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelma perustuu aiempaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, mahdolliseen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja pedagogiseen selvitykseen ja lääketieteellisiin ja psykologisiin lausuntoihin ja selvityksiin (ks. erityinen tuki).¹²

Esiopetusryhmän toiminnan ja lapsen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapsen tarpeet, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, ryhmän käytössä olevat resurssit sekä

¹¹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

¹² Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

hyödynnetään henkilökunnan erityisosaaminen. Pyrkimyksenä on suunnitella ja toteuttaa lapsen tarvitsemaa tukea kokonaisuutena lapsilähtöisen pedagogiikan mukaisesti ja huomioida tarvittava tuki esiopetuksen kaikissa päivittäisissä vuorovaikutus- ja toimintatilanteissa.

Tuen muodot

Uudessa varhaiskasvatuslaissa lapsen tuen muodot jaetaan pedagogiseen, rakenteelliseen ja hoidolliseen tukeen. Koska esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen tuki tulee yhteensovittaa, käytetään samoja tuen muotoja jatkossa myös esiopetuksessa silloin, kun lapsi on myös täydentävässä varhaiskasvatuksessa.

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan inklusiivisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki järjestetään osana päivittäistä toimintaa. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja.

Pedagogisten tuen muotojen toteuttamisen kivijalkana ovat varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteiset ja johdonmukaiset työtavat ja menetelmät. Pedagogisen tuen toteutukseen kuuluvat keskeisesti toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Pedagogisia tuen muotoja ovat muun muassa:

- selkeä ja ennakoitava päivärytmi
- kuvitettu ryhmän päiväjärjestys
- henkilökohtainen päiväjärjestys esimerkiksi lapsen lokeron yhteydessä
- siirtymätilanteiden suunnitelmallisuus ja porrastaminen
- suunnitelmallinen toiminnallisuus
- pedagogisin perustein toteutettu pienryhmätoiminta
- tukiviittomien käyttö ryhmätasolla ja yksilötasolla
- oppimisympäristön kuvittaminen ja muokkaaminen
- lasten yksilöllisiin tarpeisiin suunniteltu kuvatuki
- digitaalisten välineiden kuten älytaulujen, tablettien ja erilaisten digitaalisten sovellusten käyttö
- pedagoginen dokumentointi ryhmätasolla ja yksilötasolla

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana.

Rakenteellisilla tuen muodoilla tarkoitetaan henkilöstöresursseja, ryhmäkokoja sekä henkilöstön osaamiseen ja koulutukseen liittyviä tekijöitä. Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatus järjestetään pääasiallisesti lapsen lähipäiväkodissa lapsen omassa ryhmässä, johon tukitoimet suunnitellaan. Lisäksi käytössä on ryhmiä, joissa rakenteellinen tuki on tavallista lapsiryhmää vahvempi. Rakenteellisen tuen muotoja ovat muuan muassa:

- henkilöstön lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän osaamisen
- lisääminen
- ryhmän lapsimäärän pienentäminen
- henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- alueelliset varhaiskasvatuksen erityisopettajat
- alueelliset integroidut ryhmät
- pienennetyt ryhmät
- erityisryhmä
- varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajat
- erityisavustajat
- apuvälineiden käyttäminen

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa palveluntuottajat vastaavat asiakkainaan olevien lasten tuen toteutumisesta. Turun kaupunki tukee korotetuilla palveluseteleillä yksityisiä palveluntuottajia lapsen tuen järjestämisessä.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Hoidollisen tuen toteuttaminen pyritään aina suunnittelemaan pedagogisesti inklusion periaatteita kunnioittaen.

Hoidollisia tuen muotoja ovat muuan muassa:

- perushoito, hoiva ja avustaminen lapsen tarpeiden mukaisesti
- pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen
- tarpeet ja apuvälineet
- lapsen tarvitsemat apuvälineet, apuvälineiden käyttö ja niiden toimivuuden varmistaminen
- terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö, kuten esimerkiksi diabeteshoitajan
- tai epilepsiahoitajan ohjaus ja konsultaatio
- yhteistyö lasta kuntouttavien terapeuttien kanssa
- yhteistyö vammaispalveluiden kanssa

- neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö

Kun lapsella ilmenee lääkehoitoa vaativa sairaus, päiväkodinjohtaja varmistaa, että lääkehoidosuunnitelma laaditaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa, että lapselle laaditusta lääkehoitosuunnitelmasta on maininta lapsen esiopetussuunnitelmassa.

5.2. Yhteistyö huoltajien kanssa

Kaikille huoltajille kerrotaan tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla. Huoltajille annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹³ Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös henkilökohtaisen oppilashuollon tukea, mikä edellyttää huoltajan suostumusta (ks. luku 6 Oppilashuolto).

Tavoitteena ja pyrkimyksenä on toimia hyvässä yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai hänen hyvinvointinsa herättää huolta. Jos tiedetään, että lapsi tulee mahdollisesti tarvitsemaan enemmän kasvun ja oppimisen tukea, järjestetään ensimmäinen tapaaminen huoltajien kanssa nopeasti toimintakauden alussa.

5.3. Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuksista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea. Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöstä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

Tuen arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä.

¹³ Perusopetuslaki 40 § (642/2010); Hallintolaki 34 § & 36 § (434/2003)

Lapsen tuen tehostamista arvioitaessa ja ennen pedagogisen arvion laatimista on tärkeää tarkastella sitä, onko lapsen tuen tarpeeseen vastattu riittävästi varhaiskasvatuksen tuen menetelmiä käyttäen. Jos todetaan, että lapsi tarvitsee edelleen tukea usealla eri kasvun ja oppimisen osa-alueella, laaditaan tuen tehostamiseksi pedagoginen arvio.

5.4. Pedagoginen arvio ja tehostettu tuki

Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Tehostettua tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa, ellei lasta varten ole avustajaa. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös täydentävän varhaiskasvatuksen osalta.

Tehostettu tuki perustuu pedagogiseen arvioon ja lapsen esiopetussuunnitelmaan sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan huomioihin siitä, että yleisen tuen menetelmät ovat toteutuneet lapsen osalta. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena esiopetusta ja mahdollista täydentävää varhaiskasvatusta varten. Tehostettua tukea saavan lapsen oppimissuunnitelmaa ja lapsen kasvun ja oppimisen etenemistä ja kokonaistilannetta arvioidaan jatkuvasti ja yhteistyötä huoltajien kanssa tiivistetään. Monikulttuuristen ja vieras-kielisten lasten kielen oppimisen tukena käytetään osittain tehostetun tuen menetelmiä.

Pedagoginen arvio laaditaan moniammatillisesti oppilashuollon yhteistyönä. Arvio laaditaan sekä siirryttäessä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, että tehostetusta takaisin yleiseen tukeen. Arvio käsitellään huoltajien tapaamisessa, johon osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös oppilashuollon asiantuntijoita (esim. koulupsykologi, lapsen puheterapeutti). Huoltajille selvitetään etukäteen tapaamisen tarkoitus. Arvioon pyydetään ja kirjataan huoltajien ja lapsen kommentit tuen tarpeesta sekä kommentti oppilashuollon asiantuntijalta. Mikäli pedagogisen arvion perusteella todetaan, että lapsella on tehostetun tuen tarve, arvion pohjalta laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma ja tuki aloitetaan välittömästi.¹⁴ Huoltajia tiedotetaan, miten tehostettu tuki toteutetaan esiopetuksessa ja täydentävän varhaiskasvatuksen osalta huoltajat saavat hallintopäätöksen.

Pedagogisessa arviossa kuvataan seuraavat asiat:

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lapsen näkökulmasta
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksesta

¹⁴ Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Lapselle laaditaan oppimissuunnitelma välittömästi tehostetun tuen tarpeen toteamisen jälkeen. Oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon ja sen tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänen oppimiselleen asetetut tavoitteet.

Oppimissuunnitelman laatimisessa (mm. tavoitteet ja menetelmät) pyritään hyödyntämään käytettävissä olevaa oppilashuollon asiantuntijatietoa esim. psykologilta tai lapsen puhe- ja toimintaterapeutilta. Mikäli lapsella on kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan suostumuksella.

Oppimissuunnitelmaan kirjataan lapselle järjestettävä tehostettu tuki ja sen tulee sisältää myös lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämän yhteistyön ja palvelut sekä tuen seurannan ja arvioinnin sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehostetun tuen aloittaminen vaatii hallintopäätöksen. Se voidaan tehdä Latu-ryhmän esityksestä lapselle laaditun pedagogisen arvion ja esiopetussuunnitelman perusteella. Tehostetun tuen aloittaminen täydentävän varhaiskasvatuksen osalta vaatii huoltajan ja lapsen kuulemisen. Tässä noudatetaan hallintolain mukaista kuulemismenettelyä.

5.5. Pedagoginen selvitys ja erityinen tuki

Mikäli tehostetun tuen avulla ei pystytä vastaamaan riittävästi lapsen kasvun ja oppimisen tarpeisiin, voidaan esiopetusvuoden aikana laatia lapselle pedagoginen selvitys moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä. Erityisen tuen päätöksen tekemistä esiopetukseen ja täydentävään varhaiskasvatukseen edeltää huoltajien ja lapsen kuuleminen¹⁵.

¹⁵ Hallintolaki 34 § (434/2003); Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja koko-aikaista. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut yleiselle tai tehostetulle tasolle kuulunutta tukea. Erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa, ellei lasta varten ole avustajaa. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Lapsen pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittuja pedagogisia asiakirjoja. Laadittujen pedagogisten asiakirjojen lisäksi voidaan huoltajien suostumuksella hyödyntää myös muita asiakirjoja, esim. psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja. Selvitykseen ei kirjata diagnooseja.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan:

- lapsen oppimisen etenemistä
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta

Esiopetuksessa erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Lapsi voidaan siirtää erityiseen tukeen myös ilman edeltävää tehostetun tuen antamista ja pedagogista selvitystä psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi.

Erityisen tuen aikana on käytettävissä kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista. Lapselle laaditaan HOJKS. Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen esiopetuspaikka suunnitellaan yksilöllisesti lapsen tarpeet huomioiden yhteistyössä

huoltajien kanssa. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää mm. lapsen pääsääntöinen esiopetusryhmä.

Pedagoginen selvitys oppivelvollisuuden nivelvaiheessa

Mikäli arvioidaan, että toteutunut tehostettu tuki ei vastaa riittävästi lapsen tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen perusopetuksen alussa, laaditaan lapselle pedagoginen selvitys 31.1. mennessä. Selvitys käydään läpi huoltajien kanssa ja heitä ja lasta kuullaan asiasta. Lapselle tehdään pedagoginen selvitys koulua varten myös siinä tapauksessa, että hän on erityisen tuen piirissä esiopetuksessa¹⁶.

Pedagoginen selvitys laaditaan moniammatillisen oppilashuollon yhteistyönä ja käsitellään huolellisesti huoltajien kanssa. Mukaan on hyvä pyytää myös koulupsykologi. Tällöin huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa eri koulunaloitusvaihtoehdoista. Lapsi on mukana keskusteluissa tilanteen ja mahdollisuuksien mukaan arvioimassa omaa oppimistaan. Lapsen kommentit kirjataan selvitykseen.

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan lapsen saama tehostettu tuki, lapsen oppimisen ja kasvun edistyminen ja lapsen kokonaistilanne esiopetuksessa sekä otetaan kantaa lapsen tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen koulunkäynnin aloitusvaiheessa ja tulevaan koulumuotoon.

Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen opetuksen poikkeava järjestäminen. Erityisen tuen päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätökseen liitetään muutoksenhakuohje.

Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista. Siirtyminen erityisestä tuesta tehostettuun tukeen edellyttää moniammatillista oppilashuollon yhteistyötä ja näkemystä sekä Hallintolain 34 § mukaista huoltajien ja lapsen kuulemista. Päätös erityisen tuen päättämisestä tehdään Hallintolain mukaisesti ja päätökseen sisältyy muutoksenhakuohje.

Erityisopetuksen järjestäminen

Integroidussa ryhmässä tai erityisryhmässä olevien lasten esiopetuksen erityisopetus toteutuu päivittäin ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettajan opetuksessa ja ohjauksessa varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi noudatetaan lapsille laadittua henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa (HOJKS). Tämä suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lasta hoitavien ja kuntouttavien tahojen

¹⁶ Hallintolaki 34 § (434/2003); Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

kanssa. Ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu tilaisuuden koolle ja vastaa suunnitelman kirjaamisesta.

Muissa ryhmissä erityisopetus suunnitellaan alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen opettajan kanssa yhteistyössä sekä mahdollisesti muiden lapsen opetuksen järjestämisen suunnittelussa mukana olevien tahojen kanssa. Alueella toimiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa ja arvioi erityisopetuksen toteutumista säännöllisesti. Erityisopetus voi toteutua esimerkiksi samanaikaisopetuksena, pienryhmä- ja/tai yksilöopetuksena.

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Tällöin oppivelvollisuus alkaa vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin, lapsen ollessa 6-vuotias. Huoltaja päättää 5-vuotiaan pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen osallistumisesta oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus voi siis kestää yhden tai kaksi vuotta. Lapsen huoltajille tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Huoltajat hakevat lapselle pidennettyä oppivelvollisuutta pääsääntöisesti lapsen ollessa 5-vuotias. Huoltajat täyttävät hakemuksen pidennetystä oppivelvollisuudesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden lisäksi lapselle tehdään myös päätös esiopetuksen erityisestä tuesta. Pedagoginen selvitys sekä pidennetyn oppivelvollisuuden hakemus liitteineen (lääketieteelliset ja/tai psykologiset selvitykset) toimitetaan alueellisen LATU-työryhmän esikäsittelyyn ja tämän jälkeen varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikölle päätettäväksi. Pedagogiseen selvitykseen tulee kirjata lapsen tukitoimet esiopetusvuodeksi. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapselle tehdään erityisestä tuesta oma hallintopäätös.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen
- lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen
- lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen päätös.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tuesta on tehtävä hallintopäätös täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Erityisestä tuesta on tehtävä hallintopäätös sekä esiopetuksen että täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Yleisessä tuessa olevalle lapselle tehdään tarvittaessa hallintopäätös varhaiskasvatuksen tukipalveluista.

Huoltajien kuuleminen

Alla olevasta kaaviosta käyvät ilmi hallintolain mukaisen huoltajan kuulemisen käytännöt Turussa.

Hallintolain (434/2003) mukainen huoltajan kuuleminen

Laadi tilanteen mukainen pedagoginen asiakirja (lapsen vasu, leops, pedagoginen arvio, pedagoginen selvitys).

Arvioi / määrittele tarvittava tuki.

Kutsu huoltaja kuulemiseen.

1. Anna huoltajalle kuulemiskutsu (liite 2, ota kopio päiväkotiin).
2. Ota huoltajan allekirjoitus kutsun luovutuslomakkeeseen (liite1, jää päiväkotiin).
3. Anna pedagoginen asiakirja tutustuttavaksi (kopiona tai Wilman kautta julkaistuna).

Kuuleminen pidetään kahden viikon kuluttua.

1. Kirjaa huoltajan mielipide (liite 3).
2. Kerro huoltajalle miten päätösprosessi etenee ja mitä se käytännössä tarkoittaa.

HUOM!

Päätös voidaan tehdä siitä huolimatta, vaikka huoltaja ei tulisikaan kuulemistilaisuuteen tai haluaisi tulla kuulluksi.

Opetuksen järjestäjän on pyrittävä löytämään yhteisymmärrys lapsen ja huoltajan kanssa, mutta päätös pitää tehdä lapsen edun mukaisesti, vaikka vastoin huoltajan tahtoa.

Lähtökohtana kuitenkin aina hyvän yhteistyön ja luottamuksen ilmapiirin rakentaminen.

Turussa kunnallinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen hallintopäätösten osalta huoltajien kuulemisprosessista. Lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja antaa huoltajille noin kaksi viikkoa ennen kuulemistilaisuutta kuulemiskutsun kuulemistilaisuuteen. Kuulemiskutsun saadessaan huoltaja allekirjoittaa lomakkeen, jolla vahvistetaan huoltajan saaneen kutsun saapua kuulemiseen. Tarvittaessa tiedoksi ilmoituksesta voidaan lähettää myös tavallisella kirjeellä. Kirjeen katsotaan tulleen perille kahdeksassa päivässä sen lähettämisestä. Selkeintä on, että kuulemiskutsu esitetään tavalla, joka on todennettavissa jälkeenpäin. Puhelimessa esitetty kuulemiskutsu ei ole todisteellinen.

Kuulemiskutsussa kerrotaan, että lapsen esiopetussuunnitelma, pedagoginen arvio tai pedagoginen selvitys ovat huoltajien luettavissa Wilmassa tai muussa varhaiskasvatuksen tuottajan käyttämässä tietojärjestelmässä seuraavan kahden viikon ajan. Lapsen huoltajille voidaan antaa myös paperikopio lapsen esiopetussuunnitelmasta. Kuulemistilaisuudessa

huoltajilla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä yleisen tuen tukipalvelun, tehostetun tuen tai erityisen tuen järjestämisestä, joka kirjataan erilliseen kuulemislomakkeeseen.

Huoltajien lisäksi kuulemistilaisuuteen osallistuvat kuulemisprosessista vastaava kunnallinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lapsen varhaiskasvatuksen opettaja. Kuulemisprosessia tullaan päivittämään eVaka-järjestelmään siirtymisen myötä.

Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätökset

Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätökset Turussa tekee varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikkö alueellisen LATU-työryhmän esikäsittelyn pohjalta. Päätös on voimassa toistaiseksi ja se on perusteltava. Päätökseen liitetään valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea päätökseen muutosta valittamalla. Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista: tuen muodoista (pedagoginen, rakenteellinen, hoidollinen), varhaiskasvatuksen toimipaikasta, tukipalveluista. Päätöksen teon pohjana toimivaan lapsen esiopetussuunnitelmaan sekä pedagogiseen arvioon (tehostettu tuki) että pedagogiseen selvitykseen (erityinen tuki) tulee olla kirjattuna lapselle suunnitellut tukitoimet päätöksen tekoa varten.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksen saanut lapsi tulee ottaa huomioon lasten tai hoitaja kasvatushenkilöstön lukumäärässä, jollei päiväkodissa tai perhepäiväkodissa ole tällaista lasta varten avustajaa. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä. Päätöstä on muutettava myös silloin, kun varhaiskasvatuksen toimipaikka vaihtuu. Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Lapselle annettavat tukipalvelut Yleisen tuen tukipalvelupäätös voi käsittää varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja opetusta, sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä. Turussa yleisen tuen tukipalvelupäätösprosessi kulkee samalla tavalla kuin edellisessä kappaleessa avattu tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätösprosessi.

5.7. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla (yleinen, tehostettu, erityinen) tuen tasoilla. Se voi toteutua esimerkiksi samanaikaisopetuksena, pienryhmä- ja/ tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tehdään tiivistä yhteistyötä alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajan, muiden esiopetuksen opettajien, sekä lapsen ja huoltajien kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Esiopetuksessa päätös tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintolain mukaisesti.

5.8. Esiopetuksesta kouluun

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy perusopetukseen. Alueellinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja lähikoulun laaja-alainen erityisopettaja tai koulupsykologi tekevät yhteistyötä esiopetusvuoden aikana. Syksyllä toimintakauden alkuvaiheessa sovitaan yhteistyön aloittamisesta ja ajankohtaisista asioista.

Kevätkaudella järjestetään tutustumiset esiopetusryhmien toimintaan. Alueellinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja on yhteydessä lähikoulun laaja-alaiseen erityisopettajaan tapaamisten järjestämiseksi. Tutustumiskäynneillä ei puhuta yksittäisten lasten asioista.

Kun lapsi tarvitsee vahvaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea, on lapsen edun mukaista järjestää tapaaminen yhdessä huoltajien ja koulun henkilökunnan kanssa toukokuussa, mikäli lapsen koulupaikka on varmistunut. Palaverin osallistujat suunnitellaan ja päätetään tapauskohtaisesti ja se järjestetään yleensä lapsen tulevassa koulussa. Aloite tapaamiselle voi esiopetuksen tai koulun henkilökunnan lisäksi tulla myös huoltajilta ja he voivat olla aktiivisia sen järjestämisessä ilman esiopetuksen henkilöstöäkin.

6 Oppilashuolto

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Oppilashuolto liittyy esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Sillä tarkoitetaan lapsen oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja lisäämistä esiopetuksessa. Oppilashuoltotyötä ohjaa Turussa yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma, joka täydennetään jokaisessa esiopetusyksikössä lukuvuoden alussa.

Kaikilla esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus oppilashuoltoon. Päiväkodin johtaja antaa tiedon lapsen huoltajille käytettävissä olevasta oppilashuollosta esiopetuksen alussa.

Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja yhteisöllisenä, jossa keskeistä on monialainen yhteistyö. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuoltotyötä ohjaa luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Kuvassa 4 on kuvattu oppilashuollon kokonaisuus Turun esiopetuksessa.

Kuva: Maarit Lamminniemi 2022

Kuva 4: Oppilashuollon kokonaisuus esiopetuksessa

Lääkehoito esiopetuksessa

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2021 päivitetyn teoksen Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen¹⁷ tavoitteena on tukea kaikkia lääkehoitoa toteuttavia toiminta- ja työyksiköitä lääkehoitoprosessin turvallisuuden varmistamisessa. Turun kaupungilla on voimassa oleva lääkehoitosuunnitelma, joka löytyy DoTkusta ja Extranetistä. Esiopetuksessa lääkehoitoa toteutetaan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvatulla tavalla

Yksikkötasolla kunnan lääkehoitosuunnitelman liitteeksi laaditaan suunnitelma toimipaikan lääkehoidon järjestelystä ja vastuutahoista. Yksikkötason lääkehoitosuunnitelman tulee sisältää tieto ensiapukaapin sisällöistä ja sijainnista. Suunnitelmaan kirjataan yksikön henkilökunnan käymät ensiapukoulutukset, työntekijöillä olevat pistosluvut sekä lasten terveydenhoitoon liittyvät koulutukset. Lisäksi kuluvan toimintakauden osalta suunnitelma sisältää tiedot lasten henkilökohtaisten lääkehoitosuunnitelmien lukumääristä ja niiden sijainneista ryhmissä sekä ryhmän vastuuhenkilöt ja heidän varahenkilönsä.

Lapselle laaditaan henkilökohtainen lääkehoitosuunnitelma, mikäli lapsella on krooninen sairaus, joka edellyttää lääkehoitoa myös esiopetuksen aikana. Lääkehoitosuunnitelma laaditaan myös tilanteissa, joissa lapsella on lyhytaikainen lääkehoidon tarve ja lääkehoitoa on annettava myös esiopetuspäivän aikana. Vain välttämättömät lääkkeet voidaan antaa esiopetuksessa. Lapsen lääkehoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien, yksikön esimiehen, lääkehoitoa toteuttavan esiopetuksen henkilöstön ja tarvittaessa lapsen hoidosta vastaavan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen kanssa. Lääkehoitosuunnitelman tulee olla ajan tasalla ja se liitetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Yksikössä sovitaan, kenen vastuulla lapsen lääkityksen toteutuminen on. Samalla sovitaan vastuista loma-aikojen ja muiden, myös akuuttien, poissaolojen aikana.

6.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto on esiopetuksessa työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi-, kuraattori- ja terveydenhoitopalvelut, joista jälkimmäiset järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmille suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen kuin lapsen kehitysympäristöihin ja yhteistyöhön.

¹⁷ Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162847/STM_2021_6.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän sekä yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän. Ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Esiopetuksen alueellisen yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän keskeinen tehtävä on hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelu, toteuttaminen, kehittäminen ja arviointi. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä (MAR). Asiantuntijoiden nimeäminen tämän ryhmän jäseniksi ja mahdollisten muiden yhteistyötahojen osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan kirjallista suostumusta. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia.

6.2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllinen oppilashuolto on ensisijainen ja ennaltaehkäisevä toimintamuoto esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseksi. Se on arjen hyvinvointityötä ja se kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Yhteisöllisen oppilashuollon toimilla edistetään lasten ja huoltajien osallisuutta, esikoulun kasvatus- ja opetustyötä sekä arjen huolenpitoa ja hyvinvointia. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Yhteisöllinen oppilashuolto on moniammatillista. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä kunnan muiden lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Opettajaa ja päiväkodin johtajaa koskee velvoite ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle¹⁸.

¹⁸ Laki perusopetuslain muutoksesta (163/2022)

Lasten ja huoltajien osallisuus

Lasten ajatuksia hyvinvoinnista ja turvallisuudesta selvitetään esiopetuksessa käyttämällä Lapsen itsearviointimateriaalia. Arjessa lasten kanssa keskustellaan hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Huoltajat voivat osallistua oppilashuollon teemojen käsittelyyn esimerkiksi vanhempainiloissa. Oppilashuoltosuunnitelma annetaan huoltajien tiedoksi syksyllä toiminnan alkaessa ja heitä tiedotetaan oppilashuollon henkilökunnan kautta saatavista palveluista. Oppilashuoltohenkilökunnan yhteystiedot ovat huoltajien saatavilla. Huoltajien ajatuksia kartoitetaan vuosittain tehtävän varhaiskasvatuksen asiakaskyselyn kautta. Tarvittaessa yksiköt voivat tehdä myös omia kyselyitä huoltajille.

Keskeinen oppilasalueen esiopetusyksiköiden oppilashuoltoa kehittävä ryhmä on esiopetuksen alueellinen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä. Sen kutsuu koolle sovitusti oppilasalueelta nimetty päiväkodinjohtaja, jolle tehtävä on kyseiseksi toimintakaudeksi sovittu. Aluejako noudattaa oppilasalueita, joista Keskustan alue on jaettu eteläiseen ja pohjoiseen keskustaan. Monialaiseen ryhmään kuuluvat oppilasalueen päiväkodinjohtajat, esiopetuksen kuraattorit, koulupsykologit sekä neuvolan edustus. Ryhmä kokoontuu KOR-vuosikellon mukaan kolme kertaa vuodessa. 1. tapaaminen: keskustellaan alueella pinnalla olevista, oppilaiden hyvinvointiin liittyvistä ilmiöistä ja pohditaan, voidaanko niihin vaikuttaa yhdessä. 2. tapaamisessa keskustellaan yksiköiden kiusaamisen ehkäisystä. 3. tapaamisessa arvioidaan kulunutta kautta ja sovitaan seuraavan kauden työskentelystä (puheenjohtajan nimeäminen, sovitaan ensimmäinen syksyn tapaaminen).

Alueellinen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää oppilasalueen esiopetusyksiköiden hyvinvoinnin, turvallisuuden, viihtyvyyden ja osallisuuden edistämistä. Ryhmä suunnittelee, miten oppilaiden ja yhteisön hyvinvointiin liittyviä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia ja yksikkökohtaisia kiusaamisen ehkäisysuunnitelmia ja niistä nousevia teemoja viedään alueellisesti eteenpäin. Ryhmä myös käsittelee lukuvuosittain nivelvaiheyhteistyökumppaneiden kanssa yhteistyöhön liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä laajennetussa KOR-ryhmässä. Esiopetusyksiköt osallistuvat laajennettuun KOR:n oman lähikoulunsa kokoonpanossa.

Yksikkökohtainen oppilashuoltotyö on arjen jokapäiväistä työtä hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi. Jokainen esiopetuksessa työskentelevä työntekijä vastaa arjen hyvinvoin-

nista ja turvallisuudesta omalta osaltaan. Yksikössä keskustellaan hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja turvallisuudesta myös lasten kanssa. Huoltajia otetaan mukaan käsittelemään oppilashuollon teemoja esimerkiksi vanhempainilloissa ja erilaisten kyselyiden ja keskusteluiden avulla. Alueellisessa yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä esiin nousseet teemat käsitellään tarvittaessa yksiköissä yksikköpalavereiden yhteydessä.

Esi- ja alkuopetuksen toiminnallinen yhteistyö ja nivelvaiheen käytännöt

Yhteistyötä suunnitellaan yhdessä koulun alkuopetuksen henkilökunnan kanssa syyskuussa alueellisissa esi- ja alkuopetuksen yhteistyöiltapäivissä. Alueellisten yhteistyöiltapäivien koollekutsujina toimivat alkuopetuksen koordinaattori ja esiopetuksen edustaja varhaiskasvatuksen hallinnosta. Tavoitteena on, että esikoululaiset pääsevät tutustumaan lähikouluun 4 kertaa toimintakauden aikana. Kaksivuotisessa esiopetuksessa yhteistyö painottuu jälkimmäiseen esiopetusvuoteen.

6.3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan Oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti.

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan:

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoite

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytyksensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuuluksi.

Salassapito ja tietojen luovuttaminen

Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon.

Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Terveystuoltopalvelut

Oppilashuollon palveluihin kuuluu mm. terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Neuvolassa toteutetaan tarvittaessa kokonaisvaltainen terveydentila-arvio terveysneuvontoineen. Tarkastuksessa keskitytään koko perheen hyvinvointiin, annetaan rokotukset sekä tuetaan ja vahvistetaan vanhempia ja lasta perheen siirtyessä uuteen elämäntilanteeseen. Tuen tarpeessa oleville perheille järjestetään lisäkäyntejä varhaisen tuen tarjoamiseksi sekä järjestetään tarvittavat muut tukitoimet perheiden pulmatilanteissa.

Neurolaterveydenhoitajat ja lääkärit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen Pegasokseen ja muihin potilasasiakirjoihin.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan oppilashuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, jolla:

1. Edistetään esiopetusyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa;
2. tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Kuraattoreilla on vahva asiantuntemus sosiaalisen tuen näkökulmaan, kuten lapsen sosiiaalisiin suhteisiin, perheen tuen tarpeeseen ja ryhmäilmiöihin esiopetusryhmissä. Kuraattorien palveluissa yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteet toteutuvat yhteistyössä esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa mm. keskustelu- ja ohjaustyönä, tukemalla perheitä kasvatustyössä, esiopetuksen henkilökunnan konsultointina, osallistumalla LEOPS – keskusteluihin ja ryhmätasoisena työskentelynä esiopetusryhmissä.

Kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen Auraan.

Koulupsykologien asiantuntemus on lapsen psyykkisessä kehityksessä ja oppimisen edellytyksissä sekä tuen tarpeissa psykologisesta näkökulmasta. Koulupsykologin palveluissa yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteet toteutuvat yhteistyössä esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa mm. esiopetuksen henkilökunnan konsultointina, kartoittamalla lapsen psykologisen arvioinnin tarvetta, arvioimalla erityisen tuen tarvetta ja osallistumalla palaveriin kuten nivelvaiheen tiedonsiirtoon koulunkäyntiä valmisteltaessa.

Psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen Pe-gasokseen ja muihin potilasasiakirjoihin.

Monialainen yksilökohtainen oppilashuolto (MAR)

Yksittäisen oppilaan tuen tarpeen selvittämiseen ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä (MAR). MAR-työskentelyssä pääpaino on keskustelussa ja tuen suunnittelussa, mutta kokouksesta kirjoitetaan myös muistio (oppilashuoltokertomus).

MAR-tapaamisen voi koota kuka tahansa opetus- tai oppilashuollon henkilöstöön kuuluva, jolla herää huoli oppilaan voinnista ja oppimisesta. Koolle kutsuja voi olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja, psykologi tai kuraattori.

Koolle kutsuja kutsuvat MAR-työskentelyyn tarpeellisia asiantuntijoita tai lapsen läheisiä hänen ja kokoontumista varten tarvitaan aina huoltajan suostumus. Suostumuksen on oltava yksilöity eli kertomuksella yksilöidään tapaamiseen syy ja käsiteltävä asia.

Suostumus täytetään Wilman Muistiot-lehdellä -> Lisää uusi -> *Opiskeluhoitokertomuslomake MAR*

Oppilashuoltoa toteutetaan aina yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Lapsen omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohteisten edellytystensä mukaisesti. Huoltajalla ei kuitenkaan ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja.

Monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta lakien määrittelemällä tavalla (ts. nimetön tai nimellinen konsultaatio).

Koolle kutsuja on vastuuhenkilönä siihen asti, kunnes monialainen asiantuntijaryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja muistion kirjoittajan työskentelyä varten. Yleensä puheenjohtajan ja muistion kirjoittajan tehtävät kannattaa antaa eri henkilöille työskentelyn sujumuuden takaamiseksi kokoustilanteessa.

MAR-kokouksen muistio kirjoitetaan Wilman Muistiot-lehdellä olevaan *Opiskeluhoitokertomuslomake MAR* -kohtaan, jonka jo avasit suostumusta kirjatessasi. Päiväkodinjohtaja antaa esiopetuksen opettajille, kuraattorille ja psykologille oikeudet kirjata ja nähdä oppilashuoltokertomukset Primuksen kautta. Tässä on tärkeää muistaa, että kukin näkee vain ne asiakirjat, jotka koskevat hänen vastuullaan olevaa lasta.

Yksityisissä päiväkodeissa on käytössä Extranetistä löytyvä Suostumus-lomake sekä oppilashuoltokertomuslomake. Muistioiden ja suostumusten säilytysaika on 10 vuotta.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

6.4. Oppilashuoltosuunnitelmat

Oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta ohjaavat kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, paikallinen opetussuunnitelma ja yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus ja suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmässä. Turun yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa on kuvattu, miten oppilashuolto esiopetuksessa järjestetään. Suunnitelma päivitetään vuosittain ja se täydennetään yksiköissä toimintakauden alkaessa.

Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1.

Hallintolaki 2003. 434/6.6.2003.

Helavaara Robertson, L., Kinosh, J., Barbour, N., Pukk, M. & Rosqvist, L. 2015. Child-initiated pedagogies in Finland, Estonia and England: exploring young children's views on decisions. *Early Child Development and Care* 185 (11-12), 1815-1817.

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016: 21.

Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa E. Hujala (toim.) *Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta*. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy, 1-57.

Lampi, I. 1981. Lorusta lukuhetkeen. *Mannerheimin lastensuojeluliiton P-julkaisusarja* 10. Kunnallispaino.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2014. 1329/30.12.2014.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.

Perusopetuslaki 1998. 628/21.8.1998.

Laki perusopetuslain muuttamisesta 163/2022

Rehunen, K. 2017. *Tiedeleikkejä pikkututkijoille*. PS-kustannus.

Stoor-Grenner, M. & Kirves, L. 2010. *Kiusaavatko pienetkin lapset?* Helsinki: Folkhälsan ja Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Vartiainen, J. 2018. *Mistä syntyy tuulen voima? Tiedekasvatusta ihmetellen ja leikkien*. PS-kustannus.

Vartiainen, J. 2016. *Kehittämistutkimus: Pienten lasten tutkimuksellisen luonnontieteiden opiskelun edistäminen tiedekerto-oppimisympäristössä*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, kemian laitos.

Yhdenvertaisuuslaki 2014. 1325/30.6.2014.